

FAUNA WERKGROEP

Jaarverslag 2024

stichting het nationale park
de hoge veluwe

Jaarverslag 2024

FAUNAWERKGROEP VERENIGING VRIJWILLIGERS
VAN DE HOGE VELUWE

Omslagfoto: Middelste bonte spechten, foto: Hans van Zummeren

stichting het nationale park
de hoge veluwe

Inhoudsopgave

Inleiding: <i>Nina de Vries</i>	4
Hoofdstuk 1 Dagvlinders <i>Nina de Vries</i>	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Vlinderroutes	5
1.3 Kwetsbare soorten	6
1.4 Gentiaanblauwtje	6
1.5 Vliegveld Deelen	7
1.6 Losse waarnemingen	7
Hoofdstuk 2 Libellen <i>Erica, Erik en Leo Schmahl</i>	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Intensivering inventarisatie	10
2.3 Soortenbespreking	11
2.4 Weersinvloed	13
2.5 Gebiedsvergelijking	13
Hoofdstuk 3 Spinnen <i>Rob Versteeg</i>	15
3.1 Algemeen	15
3.2 Kronkelweg/Fazantenpark	15
3.3 Een afwijkend nat bosdeel (nat grove-dennenbos in perceel 29f)	16
3.4 Samenvatting spinnensoorten in het Park	17
3.5 Vliegveld Deelen	17
Hoofdstuk 4 Amfibieën en reptielen <i>Monica de Jong, Kees Laurijsen +, Edwin de Jong en Rob Versteeg</i>	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Werkwijze	20
4.3 Vaste reptielenroutes op het Otterlose Zand-zuid	21
4.4 Reptielen routes 3 t/m 7	23
4.5 Amfibieën routes 3 t/m 7	27
Hoofdstuk 5 Vleermuizen <i>Petra & Arjen Wardenier en Leo Schmahl</i>	31
5.1 Tellingen	31
5.2 Zomertellingen 2024	31
5.3 Vaste routes	31
5.4 Extra en deels nieuwe routes	33
Hoofdstuk 6 Boommarters <i>Petra Wardenier e.a.</i>	35
Hoofdstuk 7 Vogels <i>René van Lopik, Jan de Beer, Adriaan Guldemond, Eefje den Belder, Wim Janssen</i>	36
7.1 Inleiding	36
7.2 Broedvogelonderzoek	37
7.3 Inventarisatie veldleeuwerik en boomleeuwerik	47
7.4 Nachtzwaluwen	50
7.5 Aantal houtsnippen in de winter 2023/2024	54
7.6 Klapekstertelling winterseizoen 2023-2024	57
7.7 Slaapplaats tellingen blauwe kiekendief, winterseizoen 2023-2024	58
7.8 Losse waarnemingen	62
7.9 Rode lijst en Natura 2000 soorten	64
Hoofdstuk 8 Het weer in 2024 (KNMI)	66
Hoofdstuk 9 Samenvatting <i>Nina de Vries</i>	69
Overzicht leden Faunawerkgroep 2024	70

Grote parelmoervlinder, foto: Nina de Vries

Inleiding

Nina de Vries

In dit jaarverslag van de Faunawerkgroep van de Vereniging Vrijwilligers van De Hoge Veluwe staan we stil bij de vele inventarisaties die door de vrijwilligers voor het Park worden uitgevoerd.

In 2024 zijn we acht keer als groep bij elkaar geweest om onze waarnemingen te delen, beheervragen van het Park te bespreken, kennis over te dragen en gezellig samen te zijn. Omdat de Kemperberg sinds 2020 in de zomermaanden als theehuis in gebruik is hebben we een aantal bijeenkomsten op andere locaties gehouden. Het klaslokaal in het Museonder was een goed alternatief. Van oktober t/m maart kunnen we weer in de vertrouwde Kemperberg terecht. Hierdoor was het ook weer mogelijk een presentatie/lezing voor de groep te verzorgen. In januari was Kees van Oers van het NIOO te gast om ons het een en ander te vertellen over zijn onderzoek naar mezen en dan met name de verschillende karakters van koolmezen. Bij deze lezing waren ook een aantal natuurgidsen aanwezig. In februari kwam Michiel Wallis de Vries van de Vlinderstichting een lezing houden over de achteruitgang van de grote parelmoervlinder. De Vlinderstichting doet onderzoek hiernaar op De Hoge Veluwe, Vliegveld Deelen en vliegveld Terlet. Belangrijkste conclusie uit het onderzoek is het gebrek aan goede nectarplanten, met name akkerdistel.

Vijf leden van de florawerkgroep waren aanwezig bij deze lezing. Ook in maart hadden we een externe spreker, Laura Kijm gaf een boeiende lezing over de levenswijze en herkenning van en onderzoek naar vleermuizen.

Helaas hebben we dit jaar ook afscheid moeten nemen van een aantal actieve leden. Kees Laurijssen, onze 'slangenman' werd in de loop van het jaar ernstig ziek en is op 6 oktober overleden. Dit is een groot gemis, vooral voor de reptielen- en amfibieëngroep. Edwin de Jong, de partner van Monica is toegetreden tot de groep om deze weer te versterken.

Ook Thea van Vliet heeft de Faunawerkgroep dit jaar verlaten, gezondheidsproblemen en de grote afstand tot het Park noopten haar deze beslissing te nemen. Ze was een trouwe dagvlinder-monitor, ook haar zullen we missen.

De Faunawerkgroep trekt nog steeds nieuwe mensen aan en er is voor mensen met kennis van één of meer diersoorten ook altijd wel een plek te vinden binnen onze groep. Nieuwkomers dit jaar zijn: Edwin de Jong voor de reptielen en amfibieën, Corné Koopmans voor de nachtvlinders en libellen, Gajus Scheltema voor de dag- en nachtvlinders, Inge van der Horst en Sanderijn Harleman.

Wij wensen u veel leesplezier met dit jaarverslag.

Hoofdstuk 1

Dagvlinders

Nina de Vries

1.1 Algemeen

Elk jaar weer blijft het spannend hoe de inventarisaties zullen uitpakken. Weers- en klimaatverandering beïnvloeden de natuur en de vlinderpopulaties reageren daar vrij snel op. Kwaliteit van voedsel voor de rupsen, nectaraanbod voor de vlinders, we kunnen proberen de omstandigheden zo optimaal mogelijk te houden, maar droogte en warmte... daar hebben we geen directe invloed op. Volgens de Vlinderstichting was het een slecht vlinderjaar. "We kunnen stellen dat 2024 een slecht vlinderjaar was, één van de allerslechtsten sinds het Meetnet Vlinders in 1990 van start ging. Als we naar de voorlopige gegevens uit de 1100 routes in het meetnet vlinders kijken, zien we dat er in het voorjaar en in de zomer veel minder vlinders werden geteld dan het gemiddelde van de afgelopen ruim dertig jaar. De dagvlinders gaan, jaar in jaar uit, steeds verder achteruit." (bron: Vlinderstichting). Hoe het op De Hoge Veluwe is gegaan met de dagvlinders is in dit verslag te lezen.

Hooibeestje, foto: Nina de Vries

1.2 Vlinderroutes

In 2024 zijn er door acht leden van de faunawerkgroep acht vlinderroutes in verschillende biotopen meerdere malen dit telseizoen (april – september) gelopen. Eén route, Hoog Baarlo heide, is dit jaar niet gelopen. De resultaten van de voorgaande jaren waren zo minimaal dat we deze route dit jaar hebben laten vallen. Op de totalen heeft dit weinig effect. Wellicht gaan we deze route 1x/2 jaar tellen.

In totaal zijn er op de monitoringsroutes 6859 vlinders - verdeeld over 30 soorten - geteld en doorgegeven, tegen 8643 in 2023, 9186 in 2022, 8131 in 2021, 9186 in 2020 en 4266 in 2019.

Stond de kleine vuurvinder vorig jaar nog op de eerste plaats met 3146 exemplaren, dit jaar werden er slechts 969 geteld op alle routes samen. Ook landelijk was er een sterke achteruitgang te zien van de kleine vuurvinder...

De eerste plaats dit jaar was voor het hooibeestje met 2233 exemplaren op de routes. (2023: 1888; 2022: 1227; 2021: 2167; 2020: 3852), een stijgende lijn na het jaar 2021. Op de tweede plaats dit jaar de heivlinder (vorig jaar derde plaats) met 1209 getelde vlinders. (2023: 1563; 2022: 4549; 2021: 2491; 2020: 1194). De jaren 2021 en 2022 lijken topjaren geweest te zijn. En dus dit jaar de kleine vuurvinder op de derde plaats, met slechts 969 vlinders geteld op de routes. (2023: 3146; 2022: 201; 2021: 648; 2020: 2159).

Op de route Karitzkyweg A werd dit jaar voor het eerst een scheefbloemwitje geteld. Een nieuwe soort dus voor de route. Het scheefbloemwitje is een relatief nieuwe soort in Nederland. In 2015 werden de eerste waarnemingen gedaan in Limburg. Inmiddels komt deze soort in het hele land voor, al is het aantal waarnemingen in het noorden nog wat lager. Ze worden vooral in tuinen gezien, maar dat kan ook te maken hebben met de aanwezigheid van de belangrijkste waardplanten voor de rups in veel tuinen, zoals Look-zonder-look. Buiten tuinen wordt vooral grote zandkool (de wilde vorm van rucola) als waardplant gebruikt. Of we deze soort dus vaker gaan zien op De Hoge Veluwe is de vraag...

En soms kom je op je aanlooproute naar de vaste telroute een leuke waarneming tegen. Dat overkwam dit jaar Frans Horjus die, samen met een vriend op weg was naar zijn route bij de Karitzkyweg en ze allebei een 'ander' witje voor ze op het pad zagen vliegen. Beiden hadden meteen dezelfde eerste indruk: een resedawitje! Gelukkig vloog het beestje naar de heide om op een mooie heidestruik te gaan zitten drinken. Hun eerste indruk was juist: een oostelijk resedawitje zat hier heerlijk nectar te peuren. Deze vlinder doet af en toe als zwerver ons land aan. Waarnemingen zijn dan vooral uit het noorden en oosten van het land, van eind juli tot eind augustus. Een echte toevalstreffer, dus!

Oostelijk resedawitje, foto: Fans Horjus

1.3 Kwetsbare soorten

In het Park komt een aantal kwetsbare soorten dagvlinders voor, die hier gelukkig nog in redelijke aantallen vliegen. Door ze jaarlijks te monitoren hebben we goed in beeld waar de vlinders voorkomen en kunnen we adviseren bij beheermaatregelen in deze gebieden. Aardbeivlinder, bosparemoervlinder, grote paremoervlinder, gentiaanblauwtje en kommavlinder zijn de meest bekende van deze soorten. Als ik optimistisch naar de cijfers van 2024 kijk en die vergelijk met 2023 dan zie ik een lichte stijging in aantallen, maar dat kan ook een waarnemerseffect zijn. Het goede nieuws is in elk geval dat de soorten er nog steeds zijn!

Er zijn dit jaar 18 aardbeivlinders op de routes geteld, niet veel, maar in 2023 waren dit er 14... (2022: 24; 2021: 8; 2020: 18; 2019: 9; 2018: 19; 2017: 21; 2016: 46 en 2015: 92).

De bosparemoervlinder is op de routes gelukkig weer veel gezien, 241 exemplaren, 3x zoveel als vorig jaar. (2023: 86; 2022: 251; 2021: 589; 2020: 28; 2019: 24; 2018: 42; 2017: 100; 2016: 304 en 2015: 171).

De zorgen over de grote paremoervlinder blijven ernstig. Op de routes op De Hoge Veluwe is er dit jaar één exemplaar waargenomen, vorig jaar nul. (2023: 0; 2022: 11; 2021: 8; 2020: 22; 2019: 17; 2018: 34; 2017: 83; 2016: 76 en 2015: 355). Op Vliegveld Deelen is de soort op 2 routes waargenomen, met totaal 5 exemplaren.

Over de kommavlinder dit jaar nog licht goed nieuws, op de routes zijn er 46 exemplaren geteld. Acht meer dan in 2023. (2023: 38; 2022: 234; 2021: 119; 2020: 41; 2019: 13; 2018: 29; 2017: 95; 2016: 58 en 2015: 46).

1.4 Gentiaanblauwtje

Ook het gentiaanblauwtje wordt door de faunawerkgroep gevolgd, hiervoor zijn vier eitelploots uitgezet op het noordelijk deel van het Deelense Veld.

Wegens persoonlijke omstandigheden zijn dit jaar slechts 2 eitelploots op 23 augustus geteld. Dit was dus vrij laat in het seizoen. Aangezien we toen weinig eitjes vonden en de indruk hadden dat we waarschijnlijk al te laat waren zijn de andere plots dit jaar niet bezocht. Wel weten we dat er veel vlinders zijn waargenomen en de indruk is dus dat er mogelijk meer eitjes zijn geweest dan wij hebben gevonden. Op het plot Wolfskuilen zijn dit jaar 22 eitjes geteld (2023: 360; 2022: 595; 2021: 504; 2020: 1507) en op het plot Deelense Veld 258 (2023: 619; 2022: 387; 2021: 1089; 2020: 1113).

Wel constateerden wij dat het gebied erg vergrast is, we vonden relatief weinig klokjesgentianen. En wellicht was het voorjaar te nat? Ook zijn er mogelijk door de zomerse hoosbuien eitjes afgespoeld? Vragen die bij ons in het veld opkwamen, maar moeilijk te beantwoorden zijn.

Gelukkig heeft het Park het beheer voor het gentiaanblauwtje opgenomen in de BOR (*Beheer Open Ruimten*), waardoor er structureel beheer plaatsvindt op deze locaties. En er ook gezocht wordt naar verbeterpunten op andere locaties. De genomen maatregelen hebben zeker effect, maar onderhoud van de stroken blijft noodzakelijk om de stroken open te houden en niet te laten vergrassen.

Bosparemoervlinder, foto: Nina de Vries

1.5 Vliegveld Deelen

In aanvulling op alle inventarisaties in het Park, worden er door drie leden van de faunawerkgroep een viertal vlinderroutes op Vliegveld Deelen geteld. Alle routes zijn in de maanden mei, juni, augustus 4 of 5 keer bezocht. *(In juli konden we wegens vakantie van de birdwatch niet op het vliegveld terecht).* In mei is de aardbeivlinder gelukkig weer gezien, in augustus zijn er meerdere kommavinders geteld. Het hoogste aantal kommavinders op één route was dit jaar 19! De kleine parelmoervlinder is dit jaar niet op het vliegveld gezien. De bosparemoervlinder werd op één route in grote aantallen waargenomen, de grote parelmoervlinder vloog gelukkig ook nog, maar werd ook dit jaar in een veel kleiner aantal gezien.

1.6 Losse waarnemingen

Naast al deze jaarlijks terugkerende activiteiten worden er ook door de andere leden van de faunawerkgroep dagvlinders gezien, deze worden als losse waarnemingen in de database opgenomen. Aan alle waarnemers, dank hiervoor.

Bruine vuurvvlinder, foto: Nina de Vries

Tabel 1.1 Overzicht van de getelde routes in 2024

naam route				BR	KA	KB	HB b	HB h	DMZ	ORZ	CZ	RD	
nummer route		SNL	RL	32	913	914	987	988	1409	2082	2567	2568	totaal
aardbeivlinder	Pyrgus malvae	*	B	-	13	2	-	-	-	-	2	1	18
zwartsprietdikkopje	Thymelicus lineola	*		1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
geelsprietdikkopje	Thymelicus sylvestris	*	B	-	12	-	1	-	-	-	18	74	105
kommaavlinder	Hesperia comma	*	B	1	3	1	-	-	19	19	2	1	46
groot dikkopje	Ochlodes sylvanus	*		77	14	16	14	-	8	-	2	2	133
koninginnenpage	Papilio machaon			-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
groot koolwitje	Pieris brassicae			1	1	1	3	-	-	-	4	-	10
klein koolwitje	Pieris rapae			15	1	5	12	-	6	6	5	4	54
klein geaderd witje	Pieris napi			5	1	3	4	-	-	-	2	8	23
scheefbloemwitje	Pieris Mannii			-	1	-	-		-	-	-	-	1
witje spec.	Pieris spec.			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
citroenvlinder	Gonepteryx rhamni			16	5	14	4	-	25	-	11	15	90
oranje luzernevlinder	Colias croceus			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kleine vuurvlinder	Lycaena phlaeas			50	110	102	71	-	486	44	72	34	969
bruine vuurvlinder	Lycaena tityrus	*	K	19	75	24	18	-	34	2	30	32	234
groentje	Callophrys rubi	*		1	21	5	6	-	3	-	-	-	36
eikenpage	Favonius quercus			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
boomblauwtje	Celastrina argiolus			9	8	6	4	-	11	-	2	8	48
heideblauwtje	Plebejus argus	*	K	104	-	2	-	-	1	-	-	-	107
bruin blauwtje	Aricia agestis	*	G	1	5	7	-	-	-	-	-	3	16
icarusblauwtje	Polyommatus icarus			-	4	6	3	-	-	-	1	4	18
gentiaanblauwtje	Phengaris alcon	*	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
dagpauwoog	Inachis io			59	55	70	12	-	17	2	15	17	247
distelvlinder	Vanessa cardui			7	-	1	-	-	6	1	1	-	16
atalanta	Vanessa atalanta			6	10	13	1	-	64	14	2	3	113
kleine vos	Aglais urticae			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
gehakelde aurelia	Polygonia c-album			1	-	-	-	-	-	3	-	-	4
landkaartje	Araschnia levana			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
grote vos	Nymphalis polychloros			-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
duinparelmoervlinder	Argynnis niobe	*		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
grote parelmoervlinder	Argynnis aglaja	*	EB	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
keizersmantel	Argynnis paphia			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kleine parelmoervlinder	Issoria lathonia			1	-	-	-	-	-	-	-	5	6
bosparelmoervlinder	Melitaea athalia		EB	2	28	48	14	-	1	-	78	70	241
hooibeestje	Coenonympha pamphilus	*		279	410	146	218	-	537	23	242	378	2233
bont zandoogje	Pararge aegeria			-	2	1	2	-	2	-	-	4	11
bruin zandoogje	Maniola jurtina	*		39	296	101	74	-	17	-	125	214	866
heivlinder	Hipparchia semele	*	K	30	52	100	1	-	446	468	93	19	1209
aantal vlinders				724	1128	675	462	niet	1683	583	708	896	6859
aantal soorten				22	23	23	18	geteld	17	11	20	20	30

Routenummers

WW 31	Kompagnieberg Wildwei
BR 32	Kompagnieberg Bosrand
KA 913	Karitzkyweg A
KB 914	Karitzkyweg B
HB b 987	Hoog Baarlo bosrand en wei
HB h 988	Hoog Baarlo heide
DMZ 1409	Deelense- en MiddenZand
ORZ 2082	Oud-Reemsterzand
CZ 2567	Corridor Zinkgat
RD 2568	Raster Deelen

Naam

Kompagnieberg Wildwei
Kompagnieberg Bosrand
Karitzkyweg A
Karitzkyweg B
Hoog Baarlo bosrand en wei
Hoog Baarlo heide
Deelense- en MiddenZand
Oud-Reemsterzand
Corridor Zinkgat
Raster Deelen

Tabel 1.2 Overzicht van de SNL soorten van alle routes vanaf 2015

		SNL	RL	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
aardbeivlinder	Pyrgus malvae	*	B	92	46	21	10	9	18	8	24	14	18
zwartsprietdikkopje	Thymelicus lineola	*		130	102	19	8	11	5	9	12	1	2
geelsprietdikkopje	Thymelicus sylvestris	*	B	46	18	8	5	8	14	81	122	29	105
kommavlinder	Hesperia comma	*	B	83	58	88	28	13	41	119	234	38	46
groot dikkopje	Ochlodes sylvanus	*		111	130	182	20	65	93	97	60	70	133
bruine vuurvlinder	Lycaena tityrus	*	K	199	187	53	272	253	528	398	278	345	234
groentje	Callophrys rubi	*		80	53	67	75	51	78	93	117	69	36
heideblauwtje	Plebejus argus	*	K	32	25	12	14	31	56	67	86	34	107
bruin blauwtje	Aricia agestis	*	G	-	-	-	2	4	3	25	49	44	16
gentiaanblauwtje	Phengaris alcon	*	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
duinparelmoervlinder	Argynnis niobe	*	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
grote parelmoervlinder	Argynnis aglaja	*	EB	360	76	67	31	17	22	8	11	-	1
bosparelmoervlinder	Melitaea athalia		EB	166	274	96	29	24	28	589	251	86	241
hooibeestje	Coenonympha pamphilus	*		453	371	684	414	776	3852	2167	1227	1888	2233
bruin zandoogje	Maniola jurtina	*		1819	1156	177	74	379	544	641	873	444	866
heivlinder	Hipparchia semele	*	K	1648	992	417	254	381	1194	2491	4549	1563	1209
aantal vlinders				5219	3488	1891	1236	2022	6476	6793	7893	4625	5247
aantal soorten		15	11	13	13	13	14	14	14	14	14	13	14

RL Rode Lijst

EB	ernstig bedreigd
B	bedreigd
K	kwetsbaar
G	gevoelig

Hoofdstuk 2

Libellen

Erica, Erik en Leo Schmahl

2.1 Inleiding

Voor libellenonderzoekers was 2024 een mooi jaar. Er werden drie nieuwe soorten voor het Park vastgesteld. Bovendien werden zes soorten gezien die vorig jaar niet zijn aangetroffen. Daarmee komen we op 38 soorten dit jaar: het totaal aantal soorten dat bekend is in het Park staat nu op 45. Van de dit jaar aangetroffen soorten hebben er 10 een status op de rode lijst van kwetsbaar of bedreigd.

2.2 Intensivering inventarisatie

Sinds 2018 verzamelen we waarnemingen over libellen. Tot 2023 lag de focus op de Veentjes en de Landschappentuin. Vorig jaar is de libelleninventarisatie geïntensiveerd door geregeld te inventariseren bij de Deelense Was, bij de Berlagebrug, de Kronkelweg, de Gietense Fles en de IJzeren Man. De inventarisatie bij de laatste twee en de andere lastig te bereiken plassen op het Deelense Veld is dit jaar verder geïntensiveerd dankzij het gebruik van e-bikes en door het enthousiasme van twee jonge onderzoekers: Corné Koopmans en Tijmen Majoor om ook op slecht bereikbare plaatsen te gaan kijken. Ook kregen we waardevolle waarnemingen door vanuit de vlinderroutes en de reptielen- en amfibieëngroep vanuit hun parkbezoeken.

Dat we op meer plaatsen zijn gaan kijken, werd ook beloond. Omdat libellen waterdieren zijn, zijn libellenonderzoekers vooral te vinden bij de mooiste vennetjes. Maar dat is niet voor alle libellen de favoriete biotoop. Zo is de rivierrombout (*Stylurus flavipes*) decennia niet in Nederland vastgesteld, maar bleek die wel degelijk langs de IJssel en de Waal en bij sommige delen van de Rijn voor te komen. Typisch een soort die je niet verwacht in het Park, maar die dit jaar op een zeer onverwachte plaats (*het Oud-Reemsterzand*) toch werd aangetroffen. We gaan ervan uit dat dit een zwerver betrof. Net als de weidebeekjuffer die dit jaar drie keer voorbijkwam, een zwerver zal zijn geweest: dit is een soort van snelstromende beken.

Veel belangrijker dan de zwervers zijn de soorten die zich voortplanten in het Park. Vooral welke op de rode lijst de status kwetsbaar hebben of zelfs als verdwenen staan geboekstaafd. Daarvan zagen we dit jaar tien soorten (vetgedrukt in tabel op pagina 14).

2.3 Soortenbespreking

Juffers

Het jaar begon gelijk goed. Dit jaar werden zeven maal maanwaterjuffers (*Coenagrion lunulatum*) gezien op vijf verschillende plaatsen. Dit is een vroege soort, die dit jaar al op 29 april werd aangetroffen. Na 14 mei kwamen we ze echter niet meer tegen. De soort was al eerder vastgesteld in het Park in 2018 en 2021. De soort geldt als kwetsbaar en afnemend. Het is een soort die we wel in het Park verwachten, maar die makkelijk gemist kan worden als de andere blauwtjes massaal uitvliegen.

Van de juffers werden opnieuw enkele exemplaren zwervende pantserjuffer en tengere grasjuffer gezien, maar zagen we dit jaar geen variabele waterjuffer.

Qua aantallen werden er beduidend minder gewone pantserjuffers en Bruine winterjuffers gezien. De gewone pantserjuffer is nog wel een gewone verschijning, maar lang niet meer zo talrijk als vorig jaar, en naar onze indruk ook vorige jaren. Wel werden er opnieuw tangpantserjuffers verzameld, net als vorig jaar, een soort die in de jaren daarvoor pas eenmaal was geregistreerd.

Glazenmakers

De venglazenmaker (*Aeshna juncea*), een libel met als rode lijst status bedreigd, liet zich dit jaar weer zien: met 8 waarnemingen, soms van wel 5 exemplaren. In 2018 en 2022 was de soort ook al aangetroffen in het Park. Het is een zeldzame soort in Nederland die we alleen kennen van de hoge zandgronden, maar daarmee juist een die we in het Park hoopten aan te treffen. We zagen ze in augustus bij de Gietense Fles (*waar ze jaren geleden ook waren aangetroffen*), bij de Landschappentuin, bij de Berlagebrug en bij de Veentjes, maar niet bij de Deelense Was. Mogelijk heeft dit te maken met de wat meer besloten ligging of de concurrentie met andere grote libellen op die plaats.

Wat andere glazenmakers betreft, was het wat dun in aantallen in vergelijking met vorig jaar. We hebben wel vroege glazenmaker gezien en behoorlijk veel blauwe glazenmakers, maar slechts twee bruine glazenmakers (*kwetsbaar, afnemend*) en ook minder paardenbijters dan vorig jaar. We hebben zelfs geen glassnijder genoteerd, maar die is misschien gemist, want we hebben die wel net buiten het Park gezien. We krijgen wel eens de indruk dat de glazenmakers te lijden hebben onder de talrijke grote keizerlibellen, die de glazenmakers verjagen bij de vennen, waardoor we ze mogelijk niet krijgen te zien, omdat ze snel vertrekken maar het kan ook dat ze er echt niet zijn. We willen volgend jaar meer op zoek naar exuvieën, de huidjes die ze achterlaten na het uitsluipen.

Maanwaterjuffer, foto: Corné Koopmans

Venglazenmaker, foto: Corné Koopmans

Korenbouten

De witsnuitlibellen spannen de kroon voor wat betreft uitzonderlijke waarde van het Park. Dit jaar werd de venwitsnuitlibel (*kwetsbaar, afnemend*) nog iets meer en in grotere aantallen waargenomen: van 7 mei tot 13 augustus, maar hoofdzakelijk bij de Deelense Was. Bovendien was de noordse witsnuitlibel (*kwetsbaar, afnemend*) weer present, nadat we die vorig jaar niet zagen. Die werd niet alleen bij de Deelense Was, maar ook bij de Veentjes aangetroffen. De gevlekte witsnuitlibel (*kwetsbaar, maar toenemend*) werd alleen tussen 23 juni en 14 juli aangetroffen, op minder plaatsen dan vorig jaar.

Ronduit spectaculair was de aanwezigheid van de oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*). De soort kennen we in Nederland eigenlijk alleen nog op één plaats en de rode lijst status staat op verdwenen. Op de internationale lijst is de status bijna bedreigd en teruglopend. Op 28 juni troffen we een uitsluitend vrouwtje aan bij de Deelense Was. Daarna volgden nog 5 mannelijke individuen bij de Was, de laatste op 10 augustus. Helemaal verrast waren we niet: de soort werd dit jaar op meerdere plaatsen in kleine aantallen aangetroffen. De Deelense Was lijkt ook een geschikt biotoop, gelet op de helderheid van het water, de beschutte ligging, de brede verlandingszone en omdat het nooit droogvalt.

Ook de zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*) komt voornamelijk voor op het Deelense Veld en werd daar bij elke plasje wel aangetroffen. Er werden op meerdere plaatsen tientallen exemplaren gezien en wel 100 bij de IJzeren Man op een uitvliegtag. Later in het seizoen troffen we ze ook elders in het park wel aan, maar in kleinere aantallen. Het is een soort die elders zeldzaam aan het worden is (*rode lijst status IUCN is tegenwoordig zelfs bedreigd*), maar daar is in het Park dus niets van te merken. Ze leven als larve in plassen met een modderige bodem met veenmos en het schijnt niet heel erg te zijn als dat een deel van het jaar droog valt.

Verder werd de zwervende heide libel (*Sympetrum fonscolombii*) drie maal gevonden dit jaar. Dit was een soort die in 2019 in ruime mate werd aangetroffen, maar sindsdien maar één keer. Dat is vrij typerend voor deze soort die met invasies voortschrijdt. We zagen ze eerst bij de Deelense Was en later twee maal in de omgeving van de Deelense Straal.

Ook was het dit jaar een goed jaar voor de beekoeverlibel. Die werd bij meerdere watertjes aangetroffen op het Deelense Veld, maar niet daarbuiten.

Qua aantallen vielen de hoge aantallen gewone oeverlibel en bloedrode heidelibel op dit jaar.

Oostelijke witsnuitlibel, foto: Nina de Vries

Rivierrombout, foto: Tijmen Majoor

2.4 Weersinvloed

Het libellenseizoen was dit jaar vroeg. Half mei waren al 16 soorten waargenomen. In 2023 was het toen nog zo koud dat er slechts spaarzaam wat libellen werden waargenomen.

Een periode van hevige buien zorgde er vervolgens voor dat de aantallen weer fors terugliepen maar eind juni kwam het seizoen in volle hevigheid terug. Het najaar was minder goed: er waren beduidend minder uitsluiers in september en daarna bleef het beperkt tot wijd verspreide heidelibellen.

Voor libellen was het al met al een goed jaar. Dat het beeld daar gunstiger is dan bij andere insecten, is omdat libellen vooral waterdieren zijn, die maar korte tijd (*reken 1-2 weken*) vliegen na een jaar of soms zelfs twee onder water te hebben doorgebracht. Plassen die nooit droogvallen, zijn het meest waardevol, maar sommige libellen gedijen ook in plassen die een gedeelte van het jaar droogvallen.

Voor de inventarisatie is het vooral zaak om de buien voor te zijn. Die kunnen de aantallen drastisch doen dalen. Dat geldt voor volgend jaar nog meer, omdat we dan meer larvenhuidjes willen verzamelen, nu we beschikken over beter determinatiemateriaal. De kans dat die een goede bui overleven is nog kleiner dan bij de volwassen libellen. Maar het geeft dan nog meer informatie over de verblijfplaats van libellen. Nu is die vooral vastgesteld wanneer ei-afzetting is geconstateerd, maar dat geeft geen volledig beeld, omdat sommige soorten een vrij verborgen manier van ei-afzetting hebben.

2.5 Gebiedsvergelijking

Met 29 soorten was de Deelense Was opnieuw het meest soortenrijk; vorig jaar telden we hier 27 soorten. De Gietense Fles was met 14 soorten minder succesvol als vorig jaar, toen we 19 soorten telden, terwijl we er toch vaker zijn geweest. De IJzeren Man was met 16 soorten wel beter bedeed (*slechts 11 vorig jaar*), waaronder enkele interessante soorten die we elders niet zagen, of alleen bij de Deelense Was.

Bij de Landschappentuin werden dit jaar 21 soorten geteld; tegen 23 vorig jaar en 18 het jaar ervoor. Bij de Veentjesweide bij het Pomphuis hadden we liefst 25 soorten tegen 23 vorig jaar en 18 het jaar ervoor. Bij de Berlagebrug telden we 24 soorten (*vorig jaar 19*). Bij de plassen bij de Kronkelweg telden we echter maar 11 soorten dit jaar, tegen 17 vorig jaar. De verschillen kunnen ook voortkomen uit het (*mis*)lopen van een paar uitvliegdagen of omdat de inventarisatie plaatsvond op een ongunstiger dag, bijvoorbeeld na een buienperiode.

Gelet op het feit dat het een nat jaar was en het Park niet zo werd geplaagd door droogvallende plasjes als vorig jaar en het jaar daarvoor, hebben we goede hoop voor het komende jaar. Vooral de aantallen juffers zouden wel eens hoger kunnen gaan uitpakken. Pogingen van het Park om de waterstand op het Deelense Veld beter op peil te kunnen houden, zullen voor de libellenstand hopelijk hun vruchten gaan afwerpen.

Tabel 2.1 Toe- en afnamen soorten per locatie

soort	vergelijking 2023	Deelense was	Landschappen-tuin	Berlage-brug	Veentjes	Kronkelweg	Gietense Fles	IJzeren Man
weidebeekjuffer	=	enkele		enkele				
smaragdlibel	=	algemeen	algemeen	diverse	diverse	diverse	diverse	
blauwe glazenmaker	++	enkele	enkele	diverse	diverse	enkele		enkele
bruine glazenmaker	-	1			1			
vinglazenmaker	nieuw		enkele	enkele	enkele		enkele	enkele
paardenbijter	=	enkele	enkele	diverse	diverse		enkele	enkele
grote keizerlibel	=	algemeen	algemeen	diverse	algemeen	enkele	algemeen	enkele
Glassnijder	verdwenen							
vroege glazenmaker	-		enkele				enkele	
vuurlibel	=	algemeen		enkele			enkele	
oostelijke witsnuitlibel	nieuw	diverse						
venwitsnuitlibel	=	algemeen						enkele
gevlekte witsnuit	=	enkele		enkele				
noordse witsnuitlibel	nieuw	diverse			enkele			
platbuik	=		enkele					
viervlek	=	talrijk	algemeen	enkele	diverse	algemeen	algemeen	enkele
gewone oeverlibel	+	talrijk	algemeen	algemeen	diverse			
beekoeverlibel	nieuw	diverse					enkele	enkele
zwarte heidelibel	+	diverse	enkele	enkele	enkele		algemeen	talrijk
zwervende heidelibel	nieuw	x						
bloedrode heidelibel	+	algemeen	algemeen	algemeen	algemeen	diverse		enkele
bruinrode heidelibel	=	algemeen		diverse	algemeen			
steenrode heidelibel	=	enkele	diverse	enkele	diverse			
houtpantserjuffer	+	talrijk	diverse	algemeen	talrijk	diverse		diverse
zwervende pantserjuffer	nieuw							enkele
tangpantserjuffer	=	enkele						enkele
gewone pantserjuffer	--	diverse	diverse	diverse	algemeen		diverse	diverse
tengere pantserjuffer	+	algemeen	algemeen	algemeen	talrijk			diverse
bruine winterjuffer	--				enkele			
rivierrombout	nieuw							
koraaljuffer	=	talrijk	algemeen	diverse	diverse	algemeen	enkele	
azuurwaterjuffer	=	talrijk	talrijk	algemeen	diverse			diverse
variabele waterjuffer	verdwenen							
maanwaterjuffer	nieuw		enkele	enkele		enkele	diverse	
watersnuffel	=	zeer talrijk	talrijk	algemeen	algemeen	algemeen	algemeen	
grote roodoogjuffer	-	diverse		diverse	diverse	diverse		
kleine roodoogjuffer	=			diverse	diverse			
lantaarntje	--	enkele	algemeen	algemeen	algemeen		diverse	
tengere grasjuffer	nieuw							enkele
vuurjuffer	-	algemeen	diverse	algemeen	algemeen	algemeen		

Hoofdstuk 3

Spinnen

Rob Versteeg

3.1 Algemeen

Voorheen trachtte ik spinnen te zoeken in zoveel mogelijk verschillende biotopen, verdeeld over het Park. Om enige extra inhoud te geven aan de waarnemingen werd door mij getracht verbanden te leggen met het habitat waar de spinnen werden aangetroffen binnen de diverse biotopen. Met name omdat de kennis van correcte habitat-typeringen bij mij ontbrak, is dit uiteindelijk verwaterd. Mijn aandacht is verschoven naar de keuze voor een beperkt aantal, zo mogelijk karakteristieke gebieden in een onderzoeksjaar. Op eigen initiatief koos ik voor het natte gebied 'Kronkelweg-fazantenpark' als primair onderzoeksgebied voor 2024. Het jaar ervoor (2023) werden daar al enkele oriënterende bezoeken gebracht. Tevens bezocht ik een stuk nat grove-dennenbos in perceel 29f, hier echter meer in de vorm van steekproeven. Van beide natte, maar wel verschillende gebieden volgt onderstaand een verslag. Buiten deze gebieden zijn ad hoc ook nog wel enkele andere terreinen bezocht. De gegevens daarvan zijn in de afsluitende soorten-samenvatting inbegrepen.

3.2 Kronkelweg/Fazantenpark

Het rapport 'Waterlandschap Hoge Veluwe - Visie op de natte gebieden in Het Nationale Park De Hoge Veluwe, Unie van Bosgroepen 2013'¹ geeft aan dat het noordelijke en zuidelijke ven in het 'Fazantenpark' fragmenten bevat van zure Kleine-zeggenmoerassen. In het 'Monitoringsplan natte gebieden Hoge Veluwe, Unie van Bosgroepen 2016'² wordt melding gemaakt van uitgevoerde herstelmaatregelen in de winter 2013-2014, rondom en ten noorden van het ven dat bebost was geraakt (in het gebied 'Fazantenbosch') - met het doel het hydrologisch functioneren te herstellen. Vanuit de huidige omstandigheden gezien vind je hier buiten de genoemde vennen ook natte heide (met name noordwest kant) en flinke stukken met voornamelijk pijpenstro (*Molinia caerulea*), waar het op enkele plekken ook wel minder nat is. Verder staan verspreid door het gebied nog schaars wat voorkomende (dode en levende) bomen en struiken. In het veld is het lastig

om onderscheid tussen de gebiedsdelen te maken, omdat de overgangen vaak vaag zijn en grillig in elkaar overgaan.

Het op spinnensoorten onderzochte deel omvat het hele open gebied vanaf de noordkant, rondom het noordelijke ven en tot en met het gebied rondom het zuidelijke ven. Aan de westkant begrenst door de Kronkelweg en aan de oostkant (met uitzondering van het uiterste noorden van het gebied) begrenst door een strook van max. 50 meter breed, ingepland met inheemse boomsoorten in het kader van een experiment met paludicultuur. Dit eind 2018 uitgerasterde paludicultuur-stuk valt echter buiten het op spinnensoorten onderzochte deel. Voor de waarnemingen is het gebied verder als één geheel genomen, met de soorten en de coördinaten per waarneming vastgelegd in Fieldmap. Er is wel wat extra aandacht gegeven aan de natte stukken rondom de vennen.

Enkele vastgestelde en waarschijnlijk voor het gebied kenmerkende soorten:

veenmosspinnetje - *Aphileta misera* (een soort met een sterke binding aan veenmos); **sinaasappelspin - *Araneus alsine*** (vochtliefhebber); **muisspringspin - *Attulus carisis*** (hoogveensoort); **gevlekte moerasspringer - *Attulus floricola*** (moerassige open gebieden); **vingerpalpje - *Gongyliellum latebricola*** (min of meer vocht minnend); **nagelpalpje - *Gongyliellum vivum*** (vochtminnend); **bultvelddwergspin - *Oedothorax gibbosus*** (in nabijheid van water levend); **wimpelpalpje - *Tallusia experta*** (vochtige gebieden); **klein knobbsierkopje - *Walckenaeria cuspidata*** (vochtliefhebber); **middelst vals sierkopje - *Walckenaeria nudipalpis*** (leeft in een grote variatie van natte omstandigheden).

Totaal zijn in 2023 en 2024 samen in het gebied - 98 soorten spinnen - gevonden, waarvan 17 alleen in 2023, 45 alleen in 2024 en 36 in beide jaren.

¹) 'Waterlandschap De Hoge Veluwe; visie op de natte gebieden in Het Nationale Park De Hoge Veluwe'.

A.J.M. Jansen, J.H. Bouwman, J. Sevinck; Unie van Bosgroepen, 2013

²) 'Monitoringsplan natte gebieden De Hoge Veluwe' J.H. Bouwman; Unie van Bosgroepen 2016

3.3 Een afwijkend nat bosdeel (nat grove-dennenbos in perceel 29f)

Een afwijkend biotoop is te vinden in perceel 29f, een bosdeel (grove den) in het gebied grofweg 500 meter. Ten noordoosten van de zogenaamde "chicane" in de Wildbaanweg. Het betreft een wat lager deel in het bos en bosrand (ca. +40m ten opzichte van het omliggende gebied van ca. + 41-42m.) Dit deel is zeer nat. Mogelijk dat hier zelfs jaarrond water staat. De ondergroei bestaat hier met name uit grote pollen pijpenstro (*Molinia caerulea*). Een van de voordelen van de door de faunawerkgroep jaarlijks uitgevoerde 'houtoogst-inventarisaties' is, dat je al doende soms dergelijke afwijkende gebiedsdelen ontdekt. Toen ik een paar jaar geleden deze houtoogst-inventarisatie daar uitvoerde nam ik me al voor om hier eens naar spinnen te gaan kijken. Uiteindelijk op 4 mei en 26 oktober 2024 heb ik dit gebiedsdeel bezocht om door middel van een beperkte steekproef te kijken welke spinnensoorten hier o.a. leven. De steekproef bestond uit het handmatig verzamelen van wat pijpenstro-polkernen, die teruggekeerd bij de Wildbaanweg door de strooiselzeef werden gehaald.

Het is niet altijd goed mogelijk eenduidige binding tussen gevonden spinnensoorten en zo'n wat afwijkende biotoop en habitat vast te stellen. Soorten hebben vaak ruimere voorkeur voor leefomstandigheden, nat of vocht kan daar een rol bij spelen. *Neon reticulatus* als voorbeeld kan zowel in droge biotopen (in enigszins vochtig bladstrooisel), als in hele natte biotopen voorkomen. Een soort als *Walckenaeria cuspidata* is echter een echte vocht-liefhebber, vaak ook onder schaduwrijke omstandigheden. Soorten met enige voorkeur voor vocht binnen dit rijtje zijn voorzien van een 'vinkje' in soortenoverzicht in onderstaande tabel. Het habitat op grondniveau hier ter plekke is overigens eenduidig: 'natte pollen pijpenstro in schaduwrijke omgeving'. Goed passend in dit biotoop en habitat, vind ik de soort: *Theridiosoma gemmosum* met leefomgevings-kenmerken: "beschaduwde oevers kleine watertjes". In Duitsland bijvoorbeeld ook vaak voorkomend in zogenaamde Auwälder (natte bossen met beken die periodiek overstromen/Ooibossen).

Tabel 3.1 Soorten nat grove-dennenbos in 2024

Overzicht gevonden soorten bij de twee steekproeven 29f					min of meer vocht voorkeur
04-05-2024	gewoon slankpalpje	<i>Agyneta conigera</i>	vrouw	imago	v
04-05-2024	middelst tongspinnetje	<i>Centromerus dillutus</i>	man en vrouw	imago	v
26-10-2024	veldtrechterspin	<i>Eratigena agrestis</i>	vrouw	nimf	
04-05-2024	gewone zwartkop	<i>Euophrys frontalis</i>	vrouw	subadult	
04-05-2024	vingerpalpje	<i>Gongyliidium latebricola</i>	man	imago	v
26-10-2024	trommelwolfspin	<i>Hygrolycosa rubrofasciata</i>	vrouw	subadult	v
04-05-2024	gewoon kamstaartje	<i>Iberina montana</i>	vrouw	imago	
04-05-2024	gewoon dwergstekelpootje	<i>Maso sundevalli</i>	vrouw	imago	v
26-10-2024	herfstspin	<i>Metellina segmentata</i>	man	imago	
04-05-2024	gewone neon	<i>Neon reticulatus</i>	man	imago	v
04-05-2024	kruidhangmatspin	<i>Neriere clathrata</i>	vrouw	imago	v
26-10-2024	heidebodemwevertje	<i>Palliduphantes ericaeus</i>	vrouw	imago	
04-05-2024	pantserkogelspin	<i>Pholcomma gibbum</i>	vrouw	nimf	
04-05-2024	bleek bosgroefkopje	<i>Pocadicnemis pumila</i>	man	imago	v
26-10-2024	veldwevertje	<i>Tenuiphantes mengei</i>	vrouw	imago	
26-10-2024	droogtestrekspin	<i>Tetragnatha obtusa</i>	vrouw	nimf	
26-10-2024	moeraspareltje	<i>Theridiosoma gemmosum</i>	vrouw	nimf	v
26-10-2024	periscoopspinnetje	<i>Walckenaeria acuminata</i>	vrouw	imago	
04-05-2024	klein knobbelsierkopje	<i>Walckenaeria cuspidata</i>	vrouw	imago	v
04-05-2024	maskerspinnetje	<i>Zilla diodia</i>	man	imago	
04-05-2024	Gewone stekelpoot	<i>Zora spinimana</i>	vrouw	subadult	

Nat grove dennenbos (in perceel 29f), foto: Rob Versteeg

3.4 Samenvatting spinnensoorten in het Park

Het totaal aantal waargenomen spinnensoorten in 2024 bedraagt 121 soorten en is in overeenstemming met het kleiner aantal bezochte biotopen dit jaar. Mede door de nadruk op "vocht" konden er dit jaar toch ook weer 11 nieuwe soorten worden bijgeschreven in de database soorten v.a. 2011 (nu 272 soorten).

3.5 Vliegveld Deelen

Ook in 2024 zijn er weer spinnen gezocht op het vliegveld Deelen. De nadruk lag in randzones van het noord-oostelijk en noordelijk actieve deel van het terrein. De bezoekdatums: 20 maart - 21 mei - 20 juni. - 04 okt. - 13 nov.

Veenmosspinnetje - *Aphileta misera*,
foto: Rob Versteeg

Middelst vals sierkopje - *Walckenaeria nudipalpis*,
foto: Rob Versteeg

Moeraspareltje - *Theridiosoma gemmosum*,
foto: Rob Versteeg

Tabel 3.2 Spinnensoorten vliegveld 2024

brede wielwebspin	Agalenatea redii	doornpalpje	Gonatium rubens	trilspinsoort	Pholcus sp
grote lantaarnspin	Agroeca brunnea	heidemuisspin	Haplodrassus signifer	bonte fruriolet	Phrurolithus festivus
geelborstpanterspin	Alopecosa trabalis	gehaakte blinker	Heliophanus cupreus	grote wigwamspin	Phylloneta impressa
slanke kogelspin	Anelosimus vittatus	witvlekpyjamaspin	Hypsosinga alбовittata	kraamwebpin	Pisaura mirabilis
kruisspin	Araneus diadematus	graspyamaspin	Hypsosinga pygmaea	heiderenspin	Rhysodromus histrio
drievlekwiwebspin	Araneus triguttatus	gewoon kamstaartje	Iberina montana	huiszebraspin	Salticus scenicus
gewone komkommerspin	Araniella cucurbitina	dennenkaardertje	Lathys humilis	witvlekheidekogelspin	Simitidion simile
tweelingkommerspin	Araniella opisthographa	herfsthangmatspin	Linyphia triangularis	gevlekte steatoda	Steatoda albomaculata
wespspin	Argiope bruennichi	winterstrooiselspin	Macrargus rufus	paardenkopje	Stemoniphantes lineatus
heidesteatoda	Asagena phalerata	schorsmarpissa	Marpissa muscosa	zwart wevertje	Tenuiphantes flavipes
eikenspringspin	Ballus chalybeius	gewoon dwergstekelpootje	Maso sundevalli	bodemwevertje	Tenuiphantes tenuis
klein haarpalpje	Centromerita concinna	drielobbige Amerikaanse dwergspin	Mermessus trilobatus	gewone strekspin	Tetragnatha extensa
middelst tongspinnetje	Centromerus dilutus	holenwielwebspin	Metellina merianae	schaduwstrekspin	Tetragnatha montana
kegelpalpje	Centromerus pabulator	kalkgrasdwergspin	Metopobactrus prominulus	grote rensin	Thanatus formicinus
zwart schildspinnetje	Ceratinella brevis	lentestrooiselspin	Microneta viaria	krulpalpje	Tiso vagans
stekelrugje	Cercidia prominens	gewone neon	Neon reticulatus	schorskrabspin	Tmarus piger
bonte zakspin	Clubiona comta	heidewielwebspin	Neoscona adianta	stekelkaakkampoot	Trachyzelotes pedestris
vale zakspin	Clubiona diversa	steppenhangmatspin	Neriere furtiva	stekeloos putkopje	Trichopterna cito
gewone zakspin	Clubiona terrestris	geel kaardertje	Nigma flavescens	gewone nachtwolfspin	Trochosa terricola
gevekt raspinnetje	Crustulina guttata	gutspalplynxspin	Oxyopes heterophthalmus	periscoopspinnetje	Walckenaeria acuminata
bermkogelspin	Cryptachaea riparia	prachtlnxspin	Oxyopes ramosus	gehoord zonnedubbelkopje	Walckenaeria antica
gewoon vals dubbelkopje	Diplocephalus picinus	prachtkogelspin	Parasteatoda lunata	harig knobbelsierkopje	Walckenaeria corniculans
harige muisspin	Drassodes pubescens	zwartstaartboswolfspin	Pardosa lugubris s.l.	dubbelsierkopje	Walckenaeria cuculata
bodemtandkaak	Enoplognatha thoracica	moeraswolfspin	Pardosa palustris	kuifje	Walckenaeria monoceros
veldtrechterspin	Eratigena agrestis	zwarthandboswolfspin	Pardosa saltans	gewone of tweelingkrabspin	Xysticus audax/cristatus
gewone huisspin	Eratigena atrica	tuinrenspin	Philodromus aureolus	roestkrabspin	Xysticus ferruginea
storingsdwergspin	Erigone atra	gewone rensin	Philodromus cespitum	boskrabspin	Xysticus lanio
aeronautje	Erigone dentipalpis	dennenrenspin	Philodromus collinus	duinkampoot	Zelotes electus
vierspitspinneneter	Ero apha	boomrenspin	Philodromus praedatus	stekelkampoot	Zelotes longipes
gewone zwartkop	Euophrys frontalis	bonte rensin	Philodromus rufus	maskerspinnetje	Zilla diodia

totaal van 5 tellingen: 90 soorten

Twee soorten uitgelicht:

De harige muisspin - *Drassodes pubescens* vind je o.a. in droge velden en heiden. De soort lijkt in Nederland vrij schaars. Het gewoon dwergstekelpootje - *Maso sundevalli* komt in het algemeen in bosgebieden voor, maar houdt wel van een beetje vochtigheid.

Harige muisspin - Drassodes pubescens, foto: Rob Versteeg

Gewoon dwergstekelpootje - Maso sundevalli, foto: Rob Versteeg

Hoofdstuk 4

Amfibieën en reptielen

Monica de Jong, Kees Laurijsen †, Edwin de Jong en Rob Versteeg

4.1 Inleiding

2024 was een bewogen jaar...

Kees Laurijsen werd ernstig ziek en is een paar maanden daarna overleden aan de gevolgen van zijn ziekte, wat de monitoring begrijpelijkerwijs verstoord heeft. We gaan Kees als persoon en zijn enorme inzet, enthousiasme en kennis enorm missen. Als aanvulling is Edwin de Jong in september begonnen ter versterking.

Het verslag van Rob Versteeg m.b.t. route 1 en 2 staat separaat van de andere routes, als eerste deel in dit verslag.

4.2 Werkwijze

De vaste routes zijn m.i.v. 2024 als volgt

- Route 1: Houtkampweg-west route 1
- Route 2: Houtkampweg-west route 2
- Route 3: Kronkelweg tot en met pomphuis
- Route 4: Karitzkyweg (*beide zijden*)
- Route 5: Deelense Was en directe omgeving
- Route 6: Landschapstuin (*met nadruk directe omgeving van plas*)
- Route 7: Vijvers Kemperberg (*voor salamanders*).

Monica en Kees zijn in 2023 begonnen met zeer weinig informatie en hebben toen eerst onderzoek gedaan naar mogelijke vindplaatsen, waar de bovenstaande 5 routes uit voortgekomen zijn. Daarnaast heeft Rob zijn bijdrage gedaan net als voorgaande jaren (route 1 en 2, beide op het Otterlose zand), en is het mooi hoe de overige leden in de Faunawerkgroep en personeel van het Park ook hun waarnemingen invoeren en doorgeven als ze die hebben wat voor de volledigheid heel erg goed is.

Hoe zijn we in 2024 gaan inventariseren:

In februari, oktober en november gaan we zoeken naar mogelijke winterverblijfplaatsen (vooral adder). Bovengenoemde trajecten worden van maart tot en met september gelopen. Vanaf half maart tot in juli wordt vier maal gelopen, steeds op een dag met gunstige

omstandigheden om reptielen waar te nemen. In de maanden augustus, september en oktober, wordt het traject drie maal geïnventariseerd en is er kans op het waarnemen van juvenielen. De bezoeken liggen zoveel mogelijk over de twee perioden verspreid. De periode tussen twee bezoeken bedraagt ongeveer twee weken en moet op zijn minst vijf dagen zijn.

In 2024 is er ook begonnen te registreren wat de meteorologische omstandigheden waren tijdens een waarneming. (temperatuur, mate van bewolking of juist zon en regen, windrichting en windkracht). Op die manier hopen we te gaan herkennen wanneer de beste omstandigheden zijn om te monitoren.

De trajecten worden dan ook bezocht op dagen waarop er een goede kans bestaat om dieren te zien. Zonnige dagen in het voorjaar, april en mei, zijn hiervoor zeer geschikt. De dieren profiteren graag van de eerste zonnige dagen, ze zijn dan nog traag en laten zich gemakkelijk zien en benaderen. Bij lange perioden met warm weer neemt de behoefte van de dieren om langdurig te zonnen af. De activiteit verschuift dan naar de vroege ochtend en de late middag, op het heetst van de dag laten de dieren zich niet zien. In de periode juni-augustus zijn de ochtend en het eind van de middag dan ook de beste dagdelen om de dieren te kunnen zien. Op zeer warme dagen of bij slechte weersomstandigheden worden geen trajecten geteld.

Reptielen worden vaak gezien op structuurrijke plaatsen met afwisseling in begroeiing en verandering in terreinhoogte. Bijvoorbeeld bij een bosrand, groepjes bomen in heideveld, grazige dijktafsluitingen met braamstruiken. Belangrijk is de afwisseling tussen lage en opgaande begroeiing. Kansrijke plekken zijn de zuid- of zuidoostkant van kades, wallen, heuveltjes, dijken, struweel- en bosranden. Geschikte plekken zijn vaak begroeid met dichte pollen gras, heide of struweel waarin de dieren kunnen weggelopen. Op de grotere heideterreinen zijn de randen kansrijk evenals plekken waar opslag van bomen en struiken aanwezig is en tevens de randen en directe omgeving van vennen.

De dieren worden op zicht en op gehoor gezocht, maar alleen als een dier daadwerkelijk gezien en herkend is telt deze mee voor de monitoring.

In 2024 zijn we begonnen om de slangen te fotograferen en dan met name de koppen, om aan de koptekening de individuele exemplaren te kunnen gaan identificeren. De koptekeningen zijn bij slangen wat een vingerafdruk is voor de mens, en deze werkwijze zal in 2025 doorgevoerd gaan worden, waarmee we hopen ook een inzicht te krijgen van individuele slangen.

Het einde van de winter en vroege voorjaar kan qua temperatuur als zeer zacht betiteld worden waardoor de eerste waarnemingen al in februari waren gedaan.

In paragraaf 3 staan de resultaten van routes 1 en 2, welke door Rob Versteeg worden gemonitord waarvan hij een eigen verslag heeft gemaakt. Paragraaf 4.4 geeft de resultaten van routes 3 tot en met 7.

4.3 Vaste reptielenroutes op het Otterlose Zand-zuid *Rob Versteeg*

4.3.1 Algemeen

De betreffende reptielenroutes zijn gelegen ten noorden van de Houtkampweg-west en een voortzetting van de tellingen die in 2007 door Marian Schut zijn gestart. Bij deze tellingen kreeg Marian destijds assistentie vanuit de KNNV-Apeldoorn. De telgroep bestond in de begintijd uit: Marian Schut (Faunawerkgroep en KNNV); Nina de Vries (Faunawerkgroep en KNNV); Koos Middelkamp (KNNV); Gerrian Tacoma (KNNV) en al vrij snel ook Rob Versteeg (KNNV en faunawerkgroep v.a. 2016). Marian nam verplicht per 1 januari 2019 officieel afscheid (80 jarige leeftijd bereikt) van de faunawerkgroep, maar bleef wel meedoen met de reptielen-tellingen. Vanaf het corona-jaar 2020 kromp de telgroep verplicht en werd voortgezet door Rob Versteeg samen met Marian Schut. In de loop van de jaren (behalve tijdens 'corona') deden ook meerdere mensen vanuit de Faunawerkgroep af en toe mee als 'gastteller'. Het plan voor het komende jaar is nog niet helemaal uitgewerkt. De leeftijd van de huidige twee vaste tellers gaat meespelen. In principe zullen we ook in 2025 nog wel tellen, maar waarschijnlijk in beperkte mate. Een optie waar over wordt nagedacht is om alleen route oost nog te tellen. Dit is ook de aanleiding om met dit verslag een breder overzicht te geven dan alleen over 2024. Omdat Marian destijds behoorlijk veel andere bezigheden met diverse (vlinder- en libellen-) tellingen bij de faunawerkgroep had, deed ze begin 2011 het verzoek aan Rob Versteeg om de praktische organisatie en cijfermatige uitwerking van de reptielen-tellingen van haar over te nemen. Vandaar ook de keuze voor 2011 als beginpunt van dit overzicht.

4.3.2 Resultaten vanaf 2011

Zandhagedis

Het telschema voor zandhagedissen volgt de landelijke standaard voor dit soort tellingen, t.w.: vier tellingen in de maanden april t/m juni en drie tellingen in de maanden augustus t/m september. (juvenielen van de zandhagedis kan je verwachten vanaf begin augustus). Wat de eerste periode betreft is het landelijk advies tegenwoordig iets verruimd en gelden tellingen in de maand juli eventueel ook, echter vier tellingen in die eerste periode wordt wel gehandhaafd. Voor een jaaroverzicht is het altijd de vraag hoe je de aantallen het beste kunt presenteren: 1) alles bij elkaar opgeteld of 2) gemiddelde per telling. Voor dit overzicht hanteer ik beide benaderingen.

Bij de totaalcijfers (opgeteld per jaar) kunt weliswaar de jaren goed met elkaar vergelijken, maar het nadeel van opgetelde aantallen is dat het geen goed beeld van de werkelijke aanwezige aantallen geeft. Duidelijk is overigens wel dat vanaf de zeer warme en droge jaren 2018/2019 er een sterke afname van de getelde aantallen te zien is. De geringere waarneemkans van reptielen bij (te) hoge temperaturen kan ook een rol spelen, doch de lagere aantallen blijven in de jaren daarop (met minder weersextremen) bestaan.

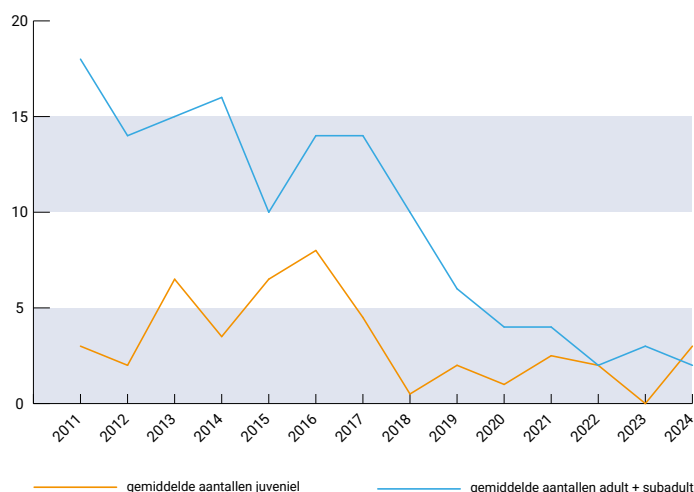
Tabel 4.1 Aantallen zandhagedissen, opgeteld per jaar

route west	ad + sa	juv.	route oost	ad + sa	juv.
2011	126	- 6	2011	248	- 27
2012	99	- 4	2012	249	- 38
2013	106	- 13	2013	359	- 45
2014	112	- 9	2014	415	- 87
2015	72	- 15	2015	337	- 64
2016	101	- 21	2016	323	- 67
2017	97	- 13	2017	358	- 103
2018	71	- 1	2018	168	- 3
2019	43	- 9	2019	81	- 49
2020	26	- 2	2020	25	- 15
2021	25	- 5	2021	40	- 16
2022	14	- 4	2022	34	- 20
2023	19	- 0	2023	60	- 1
2024	26	- 3	2024	38	- 16

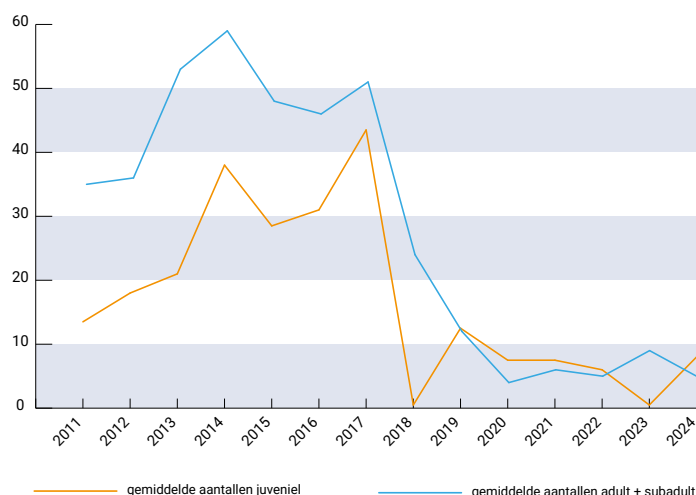
Hieronder de cijfers gebaseerd op gemiddelde aantallen per telling in grafiekvorm. Gemiddelde aantallen hanteer je om aan te geven in welke orde van grootte de werkelijke aantallen zijn die je tijdens een bezoek kunt aantreffen.

Omdat juvenielen pas vanaf begin tot half augustus zichtbaar zijn heb ik hier voor een gemiddelde over de laatste twee tellingen per jaar gekozen. (in de regel zijn dat tellingen vanaf 2e helft augustus tot en met september).

Grafiek 4.1 Route west, verloop gemiddelde aantallen zandhagedissen per telling

Grafiek 4.2 Route oost, verloop gemiddelde aantallen zandhagedissen per telling

De algemene stikstofproblematiek had tot aan 2018 in het gebied nog weinig zichtbare invloed, maar de erg warme kurkdrome zomer 2018 en het eveneens warme (maar iets minder droge) 2019 zorgden voor een schokeffect. Veel lage begroeiing verdorde en op het oog nam de omvang van de insectenpopulatie radicaal af. Aan de cijfers van de zandhagedis-populatie is het effect ook goed te zien.

Levendbarende hagedis

Gedurende de jaren vanaf 2011 hebben we slechts twee maal een levendbarende hagedis genoteerd, en wel op 29 augustus 2012 (route oost) en op 24 april 2013 (route west). De soort speelt (en speelde) dus geen rol van betekenis op beide telroutes.

Hazelworm, route west en oost

Tabel 4.2 Aantallen waarnemingen hazelworm, opgeteld per jaar

hazelworm			
2011	4	2018	2
2012	6	2019	0
2013	4	2020	0
2014	6	2021	0
2015	4	2022	1
2016	4	2023	1
2017	2	2024	0

Hazelwormen noteerden we in de beginjaren met enige regelmaat. In de jaren na 2018 zijn de waarnemingen echter nihil. Zowel externe oorzaken (klimaat- en stikstofproblematiek) als mogelijke predatie door wilde zwijnen kunnen aan die afname ten grondslag liggen. Woelssporen van zwijnen in de schaarse heide- en moslagen zagen we de laatste jaren namelijk vaker.

Gladde slang, route west en oost

Tabel 4.3 Aantallen waarnemingen gladde slang, opgeteld per jaar

gladde slang			
2011	1	2018	7
2012	3	2019	3
2013	2	2020	6
2014	4	2021	5
2015	2	2022	2
2016	1	2023	1
2017	2	2024	0

Alhoewel gladde slangen vaak behoorlijk plaats-trouw blijken te zijn, blijft het lastig om te bepalen om hoeveel verschillende exemplaren het zich eigenlijk handelt. Je kunt alleen goed vergelijken als je een duidelijke foto van het koppatroon kunt maken. Enkele keren was dat duidelijk het geval, maar andere keren zouden het wel verschillende individuen geweest kunnen zijn. In zowel 2020 als 2021 werden op de telroute enkele juvenielen bijeen (*geboorteplek*) gezien. In 2021 was dat echter niet op een teldatum en die worden dan niet in het overzicht opgenomen. Los van de officiële tellingen (*route en datum*) werd dus vaker in het globale gebied op potentiële plekken gezocht naar gladde slangen. Die waarnemingen, zowel op als buiten de routes, zijn niet in bovenstaand overzicht opgenomen. Deze werden apart, als losse waarnemingen in de waarnemingen-app(s) van het Park genoteerd. Bovenstaande cijfer lijken te suggereren dat gladde slangen vanaf 2018 tijdelijk profiteerden van een zieltogende hagedissen-populatie. De laatste twee jaar noteerden we er echter maar één!

Adder, foto: Kees Laurijsen

4.4 Reptielen routes 3 t/m 7

Monica, Kees en Edwin

Doordat er in 2024 met deze routes is begonnen zijn er helaas geen aantallen bekend van de voorgaande jaren. De aangetroffen aantallen zijn geen individuele dieren, maar een optelsom van iedere waarneming.

Adder

In 2024 zijn er op 3 routes winterverblijfplaatsen aangetroffen, en dat was bij route 4, 5 en 6

De adder is in totaal 91x gezien in 2024, en helaas zijn er ook 2 dode juveniele exemplaren aangetroffen

De eerste waarneming was 4 maart, en de laatste was 2 november

Adder, foto: Monica de Jong

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024		-		2024	8	-		2024	3	-	1
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024	35	2	3	2024		-		2024	34	1	4

Totaal	
2024	91

Gladde slang

De gladde slang leeft een wat mysterieus leven en is juist het meest actief overdag als het bewolkt is en licht regent.

In de zomer is de gladde slang meer actief in de vroege ochtend of de late middag en avond. In 2025 gaan we bij die omstandigheden in de late middag en avond vaker op zoek naar de gladde slang.

De gladde slang is in totaal 18x gezien in 2024, en helaas ook 1 dood aangetroffen

De eerste waarneming was 21 maart en de laatste was 12 oktober

Gladde slang, foto: Monica de Jong

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024		-		2024	10	-		2024		-	
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024		-	1	2024		-		2024	5	1	1

Totaal	
2024	18

Ringslang

In 2025 willen we ook bij andere waterpartijen gaan observeren om de ringslang beter in kaart te krijgen.

De ringslang is in totaal 23x gezien allen bij de Deelense Was en gelukkig geen dode exemplaren.

Ringslang, foto: Kees Laurijsen

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024		-		2024		-		2024	20	1	
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024		-		2024		-		2024	2	-	

Totaal	
2024	23

Zandhagedis

De zandhagedis is in totaal 285, waarbij 83x door Rob Versteeg in routes 1+2 en 202x gezien op de routes 3 t/m 7+ losse waarnemingen, waarbij 1 doodgereden exemplaar.
De eerste waarneming was 3 maart en de laatste was 8 september.

Zandhagedis, foto: Monica de Jong

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024	2	-		2024	50	2	3	2024	3	-	
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024	5	-		2024		-		2024	131	1	5

Totaal	
2024	202

Levendbarende hagedis

De levendbarende hagedis is in totaal 73x gezien, en helaas ook 1 dood aangetroffen.
De eerste waarneming was 14 maart en de laatste 21 augustus.

Levendbarende hagedis, foto: Monica de Jong

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024	35	4	5	2024		-		2024	14	1	
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024	1	-		2024		-		2024	10	2	1

Totaal	
2024	73

Hazelworm, foto: Monica de Jong

Hazelworm

De hazelworm is in totaal 41x waargenomen, en helaas zijn er ook 12 dode exemplaren aangetroffen waarvan 1 juveniel. De eerste waarneming was 12 april en de laatste 20 oktober.

route 3	ad	sa	juv.	route 4	ad	sa	juv.	route 5	ad	sa	juv.
2024		-		2024	1	-		2024	1	-	
route 6	ad	sa	juv.	route 7	ad	sa	juv.	losse	ad	sa	juv.
2024	4	-		2024		-		2024	34	-	1

Totaal
2024 41

Kleine watersalamander, foto: Monica de Jong

Kleine watersalamander, foto: Monica de Jong

4.5 Amfibieën routes 3 t/m 7

Monica, Kees en Edwin

Kleine watersalamander

De Kleine watersalamander is in totaal 447x waargenomen en helaas zijn er ook 113 dode exemplaren aangetroffen (22 adult + 91 juveniel en allen op 1 sectie fietspad)

Al de bovengenoemde dood aangetroffen Kleine watersalamanders waren in landstadium en op zoek naar een winterverblijf.

De eerste waarneming was 17 februari en de laatste 2 november.

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	3	-		2024		-		2024	2	-	2
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024		-		2024		7		2024	334	-	99

Totaal
2024 447

Alpen watersalamander

De alpen watersalamander is in totaal 23x aangetroffen.

De eerste waarneming was 17 februari en de laatste was 18 juli.

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	1	-		2024		-		2024		-	
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024		-		2024	5	-		2024	15	2	

Totaal
2024 23

Heikikker

De heikikker is in totaal 116x aangetroffen, en 132 ei-klompen
De eerste waarneming was 3 maart en de laatste 8 augustus

Heikikker, foto: Monica de Jong

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	43	-		2024		-		2024	2	-	
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024		-		2024		-		2024	71	-	

Totaal
2024 116

Groene kikker

De groene kikker is in totaal 97x aangetroffen
De eerste waarneming was 30 april en de laatste 29 juli

Groene kikker, foto: Monica de Jong

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	67	-		2024	3	-		2024		-	
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024	15	-		2024		-		2024	12	-	

Totaal
2024 97

Bruine kikker

De bruine kikker is in totaal 34x aangetroffen, en 2 dode exemplaren.
De eerste waarneming was 4 maart en de laatste 23 augustus.

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	10	-		2024		-		2024	4	-	
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024	3	-		2024		-		2024	17	-	

Totaal	
2024	34

Gewone pad

De gewone pad is in totaal 3193x aangetroffen, en ook 53 doodgereden op het asfalt.
De larven en snoeren zijn zeer slecht te zien omdat die zich ook in dieper water bevinden.
De eerste waarneming was 13 februari en de laatste 21 augustus.

Gewone pad, foto: Monica de Jong

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	509	1000	360	2024		-		2024	4	-	
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024	109	1000		2024	31	275		2024	55	125	

Totaal	
2024	3193

Rugstreeppad, foto: Monica de Jong

Rugstreeppad

Door een paar dagen met flinke regen half juli en daarna warme dagen was er even een opleving bij de rugstreeppadden, en vinden er weer paringen plaats waarna we eind juli in ondiepe plassen weer larven zagen, waarvan een deel het niet overleefd heeft door uitdroging van de plassen.

Ook in 2025 liften we weer mee op de avondtelling van de nachtzwaluw, gezien het dan de paartijd is van de rugstreeppad, en dit gebeurt voornamelijk in de schemer en het donker. Hierbij wordt op zicht maar vooral op de roep van de rugstreeppad gemonitord. De rugstreeppad is in totaal 1459x waargenomen, er zijn ook 4 dode adult exemplaren aangetroffen, en 40 larven doordat de waterplas waarin ze zaten droog kwam te liggen als gevolg van droger en warmer weer.

De eerste waarneming was 17 februari en de laatste 21 augustus.

route 3	ad	larf	juv.	route 4	ad	larf	juv.	route 5	ad	larf	juv.
2024	15	-	1	2024	-	-	-	2024	38	-	1
route 6	ad	larf	juv.	route 7	ad	larf	juv.	losse	ad	larf	juv.
2024	2	-	-	2024	-	-	-	2024	107	1290	5

Totaal
2024 1459

Hoofdstuk 5

Vleermuizen

Petra & Arjen Wardenier en Leo Schmahl

5.1 Tellingen

Gedurende het jaar kunnen vleermuizen op verschillende manieren worden geïnventariseerd. Tijdens de zomermaanden is dat met name door gebruik te maken van geluidsopnames. Met de geluidsopnames wordt bij deze inventarisaties bepaald welke soorten vleermuizen er rondvliegen.

Bij de inventarisaties in de wintermaanden worden soorten met name op basis van visuele waarnemingen geteld. Dit jaar zijn de wintertellingen helaas niet door de vrijwilligers uitgevoerd maar door een extern bureau.

Inventarisaties door middel van geluidsopnames in het najaar geven een beeld van roepende mannelijke vleermuizen.

Door een combinatie van deze inventarisaties kan, naast het vaststellen van de verschillende soorten door het jaar heen, ook iets worden gezegd over waar de vleermuizen foerageren. Daarnaast wordt het duidelijker welke vliegroutes ze gebruiken en waar de kraamkolonies zijn. Bij het waarnemen van de kraamkolonies kunnen de aantallen van een soort worden bepaald.

5.2 Zomertellingen 2024

Om te weten te komen welke soorten vleermuizen er in het Park voorkomen is er eind mei, in de maand juni en begin juli geïnventariseerd. De tellingen worden op vier vaste routes uitgevoerd. Deze bestaan uit twee autoroutes (autovleren), een wandelroute en een fietsroute.

Om beter in kaart te brengen waar, welke vleermuizen jagen, zijn dit jaar vier extra en deels nieuwe routes gedaan. Deze zijn met name fietsend afgelegd.

Om een goed beeld te krijgen van de verschillende vliegroutes, maar ook om er achter te komen waar in de zomer de kolonies zich in het Park bevinden, zou er nog meer geïnventariseerd moeten worden. Het beperkt aantal dagen dat, na zonsondergang en na sluitingstijd, met toestemming van het Park geïnventariseerd kan worden, maken dat echter lastig.

De waarnemingen van de zomertellingen worden uitgevoerd met de Batlogger. Er is gebruik gemaakt van twee Batloggers type M,

die alle vleermuisgeluiden opnemen. Deze geluiden zijn naderhand geanalyseerd (in BatExplorer) en verwerkt in de hierna volgende overzichten. De Batlogger geeft niet altijd een GPS positie aan van de waargenomen geluiden, waardoor de aantallen op de overzichtskaartjes soms afwijken van de waargenomen soorten (Species) overzichten.

5.3 Vaste routes

Autoroute 1

Deze route start vanaf de parkeerplaats noord van het Kröller-Müller museum naar de Houtkampweg. Dan rechtsaf tot de Kronkelweg. De Kronkelweg op en langs Pompgebouw richting Sint Hubertus. Achterlangs Sint Hubertus, over de Hertjesweg tot het einde en dan linksaf de Prins Hendriklaan op tot Hoenderloo. Bij de ingang Hoenderloo keren en over de Houtkampweg terug naar startpunt. In totaal zijn tijdens autoroute 1, vier soorten vleermuizen waargenomen.

Voorgaande jaren werd de Wetweg vanaf de Kronkelweg tot ingang Otterlo, via de Houtkampweg tot weer de Kronkelweg gereden. Vanwege de afsluiting van de Wetweg is dit deel van de route komen te vervallen. Daarbij werden in eerder jaren weinig tot geen waarnemingen gedaan, op het deel van de Houtkampweg ter hoogte van 't Rieselo.

Autoroute 2

Deze route start bij ingang Schaarsbergen. Vanaf daar rijden langs de Kemperberg naar de Kompagnieberg. Daar de Reemsterweg op, heen en terug. Linksaf richting de Gymnasium vallei tot de parkeerplaats noord van Kröller-Müller Museum. Vanaf daar weer dezelfde route terug naar Schaarsbergen. Op Autoroute 2 zijn zes verschillende soorten vleermuizen waargenomen.

Wandelroute

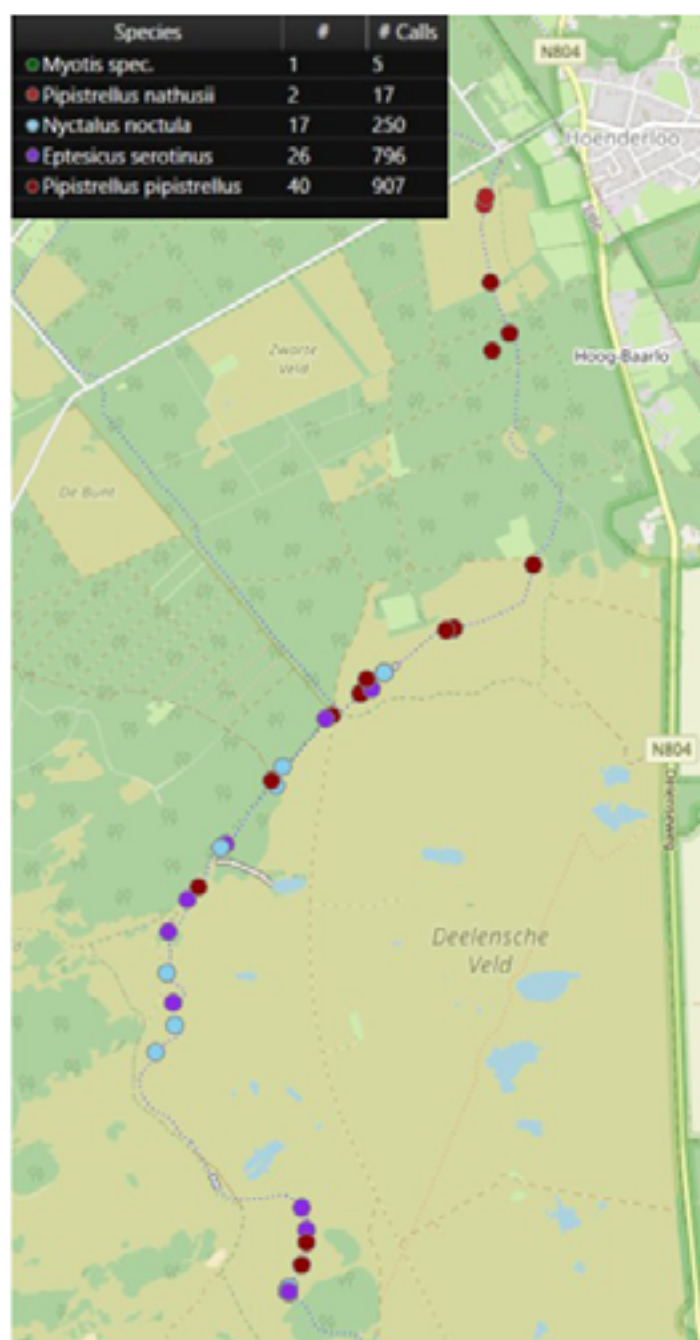
Tijdens de wandelroute rondom de vijver bij het Jachthuis Sint Hubertus, zijn zeven vleermuissoorten waargenomen, zie ook figuur 1 met locaties en de verschillende soorten.

Fietsroute

De fietsroute is gereden vanaf ingang Hoenderloo tot de zuidkant van het Deelensche Veld en weer terug. In totaal zijn vijf verschillende soorten vleermuizen waargenomen, zie ook figuur 2.

Figuur 1: Wandelroute rondom het Jachthuis

Figuur 2: Fietsroute langs het Deelensche Veld

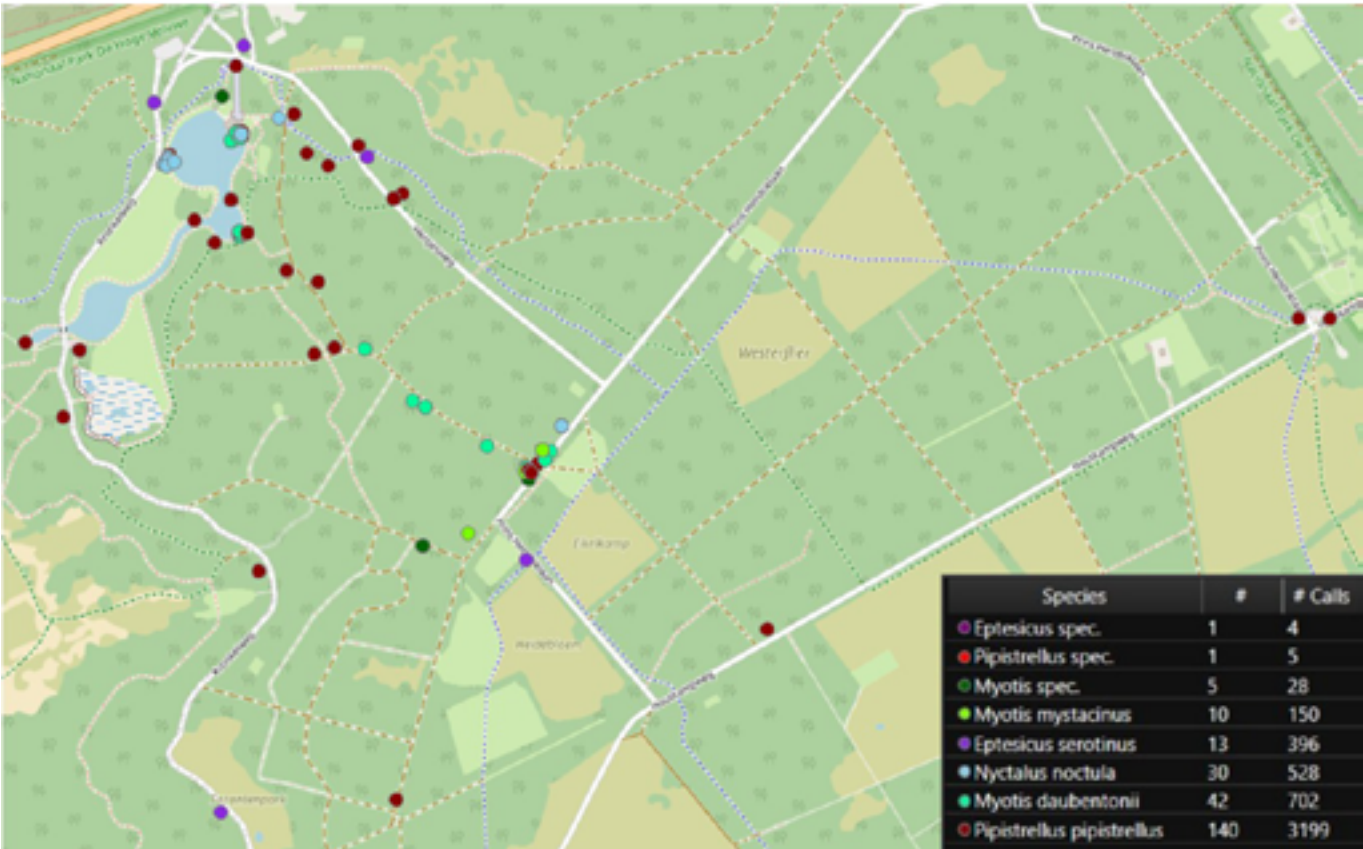
Samengevat in onderstaande tabel de aantallen en de soorten van de zomertellingen 2024 op de vaste jaarlijkse routes.

Tabel 5.1 Resultaten zomertellingen vaste routes 2024

			Vaste jaarlijkse routes				
			Wandelroute	Fietsroute	Autoroute 1	Autoroute 2	Per soort
			Aantallen	Aantallen	Aantallen	Aantallen	Totaal
Laatvlieger	Eptesicus	serotinus	6	26	20	11	63
Watervleermuis	Myotis	daubentonii	13			3	16
Rosse vleermuis	Nyctalus	noctula	6	17		7	30
Bosvleermuis	Nyctalus	leisleri	1			1	2
Gewone dwergvleermuis	Pipistrellus	pipistrellus	80	40	35	43	198
Ruige dwergvleermuis	Pipistrellus	nathusii	7	2	2		11
	Myotis spec.		6	1	5	3	15
Totaal			119	86	62	68	335

5.4 Extra en deels nieuwe routes

Aanvullend op de vaste wandelroute rondom het Jachthuis, is een fietsroute gereden. Deze is uitgebreid richting ingang Hoenderloo. Hierbij zijn acht verschillende soorten vleermuizen waargenomen, zie figuur 3. Dezelfde route is nog een keer gereden, aangevuld met een stuk door de Bunt. Er is daarnaast gefietst nabij ingang Schaarsbergen en nabij het Kröller-Müller museum i.c.m. de Pampel.

Figuur 3: Extra fietsroute rondom het Jachthuis en richting ingang Hoenderloo.

Samengevat in onderstaande tabel de aantallen en de soorten van de zomertellingen 2024 op de extra routes.

Tabel 5.2 Resultaten zomertellingen extra routes 2024

			Extra routes 2024				
			Jachthuis icm ingang Hoenderloo	Jachthuis & de Bund	Kröller Müller & de Pampel	Schaarsbergen	Per soort
			Aantallen	Aantallen	Aantallen	Aantallen	Totaal
Laatvlieger	Eptesicus	serotinus/spec	14	10	41	29	94
Watervleermuis	Myotis	daubentonii	42	41		4	87
Baardvleermuis	Myotis	mystacinus	10			1	11
Rosse vleermuis	Nyctalus	noctula	30	9	7	1	47
Bosvleermuis	Nyctalus	leisleri		1			1
Gewone dwergvleermuis	Pipistrellus	pipistrellus/spec	141	254	1	115	511
Ruige dwergvleermuis	Pipistrellus	nathusii				1	1
	Myotis spec.		1		2	15	18
Totaal			238	315	51	166	770

Uit de verschillende tellingen komt naar voren dat (oude)loofboomlanen in trek zijn. Het wat meer open terrein zoals zandvlaktes en heidevelden, maar ook de verschillende naaldboombossen, laten minder waarnemingen zien.

De temperatuur tijdens de telavonden lag gemiddeld rond de 15 graden. Met name 25 juni was een wat warmere avond met temperaturen van rond de 17 graden. De avonden van 4 en 18 juni waren wat regen- en motregenachtig. Vanwege onweer en of de kans op onweer, is er op 21 mei en op 9 juli niet geïnventariseerd.

Afbeelding 1: Jagende laatvlieger tijdens een van de telavonden

Boommarter op wildcamera

Hoofdstuk 6

Boommarters

Petra Wardenier e.a.

Ieder jaar wordt er in de winter begonnen met het zoeken naar boommarter sporen. Uitwerpselen, afgebeten veren, prooiresten en haren rond gaten in bomen, zijn belangrijke aanwijzingen van het voorkomen van boommarters in een gebied. Standaard worden de 'bekende' holle bomen meerdere keren gecheckt op het voorkomen van deze sporen; uitwerpselen, latrines en prooiresten.

De eerste maanden van 2024 worden er weinig sporen gevonden. Voor het eerst is er melding op 20 maart van een blinde Boommarter nabij de picknick tafel in de Gymnasium vallei.

Op 21 maart worden de eerste sporen gevonden van een latrine in de beukenlaan, achter het Park Paviljoen (nabij de Pampel). Een paar dagen later worden er sporen gevonden in Hoog Baarlo.

Ook duidelijke sporen in de Aanstoot en Jan Aaltensland. Er wordt een nieuwe potentiële nestboom gevonden in de Schuit.

De eerste nestboom, met tenminste één jong, wordt op 9 mei gevonden nabij Hubertus. Hoeveel jongen zich daadwerkelijk in de boom bevinden is niet te achterhalen, aangezien de moeder thuis is

als er met een camera gehengeld wordt. Hier wordt verder niet meer gehengeld omdat het een kwetsbare plek is.

Vermoedelijk was er ook een nestboom in de beukenlaan achter het bezoekerscentrum. Het is echter onmogelijk om met een camera in de boom te kijken. Later in mei wordt er, onder deze boom nabij het bezoekerscentrum, een dood jong aangetroffen.

In de (bosuilen) nestkasten in het gebied van De Aanstoot, worden in november nog duidelijke sporen gevonden. Afgebeten veren van een bosuil en van holenduiven en een latrine zijn duidelijke aanwijzingen voor het verblijven van een boommarter in het gebied. Een latrine is gevonden in het Otterlose bos op een bosuilenkast.

We blijven onverminderd enthousiast monitoren of dit geweldige roofdier zich staande houdt in het Park.

Hoofdstuk 7

Vogels

7.1 Inleiding

René van Lopik

Ook dit jaar is er weer veel werk verzet door de groep vogelaars van de faunawerkgroep. De vaste leden van de werkgroep zijn dezelfde als vorig jaar: Jan de Beer, Eefje den Belder, Donovan van Berkum, Leendert Jan van der Ent, Adriaan Guldemon, Menno Huizinga, Wim Janssen, René van Lopik (*coördinator van de vogelaars*), Willem Roke, Arnold Top, Henk Sierdsema, Willem van Wassenberg, Wim Wilmers en Andries Wink. Vaste ondersteuning was er van Monica en Edwin de Jong, Kees Laurijsen en Hans van Zummeren, incidentele ondersteuning van Sean van der Steeg en anderen. Vanuit het Park is de vogelaar Tijmen Majoor aan de groep verbonden als actieve vogelaar, zowel tijdens zijn werk als in zijn vrije tijd.

We hebben weer verschillende projecten gedaan als de BMP tellingen, tellingen voor nachtzwaluw territoria en wespendien territoria in het gehele gebied, PTT winter tellingen, bijzondere vogels zowel broedvogels als andere gedurende het gehele jaar in kaart brengen, uilenkasten controles, opvliegende houtsnippen genoteerd voor winterpopulatie onderzoek, klapekster tellingen, blauwe kiekendieven slaapplek tellingen en gewoon leuke waarnemingen gedaan. Dit alles ten gunste van het zo rijk en gevarieerd mogelijk houden van De Hoge Veluwe en de bescherming van dit gebied. Niet alles wat we doen komt terug in dit verslag. En niet alle tijdinvestering met evenveel woorden als bij die investering past. We trachten een relevant leesbaar verslag te schrijven met elkaar, met verschillende auteurs van de paragrafen en gebundeld door Jan de Beer.

Er is dus weer veel werk verzet. En er is ook nog veel wat we zouden willen doen. Dus nieuwe vogelaars, die er ook tijd in willen steken en een bijdrage kunnen leveren, zijn nog steeds welkom. Met name wat "jongere" mensen met ervaring zouden we graag in de groep willen hebben. Waar ik vorig jaar over schreef, het durven dromen, lijkt eindelijk te gaan lukken. Toen ik mijn gedachte over een paar torenvalken kasten op De Hoge Veluwe schreef, wist ik nog niet dat 2025 het jaar van de

torenvalk zou worden. Een soort die de laatste 30 jaar enorm in aantal is afgenomen, maar wel nog regelmatig wordt gezien. Ze verblijven op De Hoge Veluwe vooral rond het Bosje van Staf, maar zijn op meer plekken te vinden. Op de dienstweg tegenover het Bosje van Staf vond ik zelfs een keer een gepredeerde torenvalk. De droom van het vorige verslag lijkt realiteit te worden.

Torenvalk, foto: Hans van Zummeren

Er is al gesproken over een goede locatie waar een nestkast voor torenvalken kan hangen, zelfs met een webcam er in, zodat de vogels life gevolgd kunnen worden. De uitvoering lijkt gestart! Nu dromen over meer noteringen van life-atlas, een project van Sovon, die door het jaar heen de vogelwereld nog beter in kaart brengt. En dat project kunnen we op De Hoge Veluwe ook meer gaan oppakken. Zal life-atlas volgend jaar ook een plek krijgen in het activiteiten lijstje?

7.2 Broedvogelonderzoek

Jan de Beer

Ook dit jaar zijn er veel plots via de BMP methode geïnventariseerd.

Enkele erg grote plots zijn door twee tellers onderzocht zodat ieder iets minder tijd moest besteden aan de inventarisaties en het werk behapbaar blijft. Naast die plots die nogal groot zijn, had andere gevallen een teller minder tijd om het plot alleen te tellen, wat zo'n negen tot tien keer in het seizoen zou moeten gebeuren. Tenslotte worden plots wel door twee tellers gezamenlijk geteld voor de gezelligheid en om nieuwe tellers wegwijs te maken en ervaring op te laten doen.

Afgelopen jaar zijn er geen (kleine) grenscorrecties meer toegepast, het ziet er naar uit dat er nog maar minimale overlapping tussen plots is of stukje die tot geen van beide aanliggende plots behoren.

Wat dat betreft heeft Avimap veel verbetering gebracht, de grenzen staan nu duidelijk vast en snel even aanpassen is er niet meer bij. Wel is een nieuw plot van De Hoge Veluwe toegevoegd. Dit plot ligt buiten het raster, grotendeels ten noorden van ingang Hoenderloo. Op afbeelding 7.2.1 is dit plot ingetekend.

Alle cijfers zijn wel in Excel files verzameld, maar in dit verslag worden alleen de cijfers vanaf 2011 weergegeven, m.u.v. boom- en veldleeuweriken die vanaf 2007 op het Deelense veld zijn geteld, dit mede in verband met bovengenoemde onnauwkeurigheden in de oude jaren.

Het Park is in 46 BMP plots verdeeld, daarnaast was er één controle strook, plot, nr. 37E, een niet ingetekende strook over het erg grote plot nr. 37, Deelense Veld. De telling van deze strook bleek niet echt wat toe te voegen en zal verder niet meer worden meegenomen in de jaarlijkse cyclus.

Wel is dit jaar als nieuw plot nr. 42 een stuk van ruim 20 Ha. tot De Hoge Veluwe behorend bosgebied buiten de omrastering bij Hoenderloo geïnventariseerd.

Dit jaar zijn er weer veel plots geïnventariseerd; twaalf plots door zestien verschillende tellers! In vergelijking met vorig jaar (12 plots) hetzelfde aantal. Ook dit jaar werden er geen plots onderzocht door medewerkers van Sovon.

Het is de bedoeling dat we eens in de vijf à zes jaar voor de broedvogelinventarisatie het hele Park inventariseren. Door de vele plots die afgelopen jaren zijn geteld zijn op dit moment alle plots binnen de afgelopen vijf jaar geteld!

Sinds 2011 zijn er 108 verschillende soorten als broedvogel vastgesteld. In totaal werden er 39.197 territoria geteld; afhankelijk van welke plots geïnventariseerd worden varieerde het aantal territoria door de jaren heen.

Zwarte specht, foto: Hans van Zummeren

Jaar	Aantal plots	Aantal territoria	Aantal soorten
2024	13**	3.314	72
2023	12	3.065	72
2022	16	3.950	73
2021	21*	3822	75
2020	11	2507	71
2019	12	2995	68
2018	8	1753	66

* één plot is een niet geldige BMP telling

** één plot geteld als BMP-B, niet meegeteld

Het broedvogelonderzoek is uitgevoerd volgens de territoriumkarteringsmethode van Sovon gebruik makend van het computerprogramma Avimap.

Ook dit jaar zijn de plots op alle soorten onderzocht volgens de BMP A methode, hierbij worden alle soorten geteld (*in de BMP B methode wordt slechts een beperkt aantal minder algemene soorten geteld*). Overigens zijn de resultaten van de tellingen altijd mede afhankelijk van wie er geteld heeft, het juiste moment dat je een vogel passeert en onder welke weersomstandigheden.

Aan het BMP onderzoek hebben dezelfde tellers meegewerkt dan vorig jaar: (alfabetisch op achternaam)

Jan de Beer (JB), Eefje den Belder (EB), Donovan van Berkum (DB), Leendert Jan van der Ent (LE), Adriaan Guldemon (JG), Menno Huizinga (MH), Wim Janssen (WJ), René van Lopik (RL), Tijmen Majoor (TM), Willem Roke (WR), Arnold Top (AT), Willem van Wassenberg (WA), Wim Wilmers (WJ), Andries Wink (AI).

In de tabellen 7.2.2a en 7.2.2b worden de resultaten van de inventarisaties vermeld. Alleen in tabel 7.2.2a zijn de wetenschappelijke namen van de vogelsoorten vermeld.

In 2024 werden er van 72 verschillende soorten vogels territoria vastgesteld. In 2023 waren dit er eveneens 72.

Ook dit jaar lijkt het te wijzen op een behoorlijk stabiel aantal soorten, maar die conclusie blijft erg prematuur omdat niet ieder jaar dezelfde plots worden geteld. Plot Deelse Veld, wat wel ieder jaar wordt geïnventariseerd wijst op het tegenover gestelde, ook dit jaar 51 soorten geteld en zelf meer territoria, speciaal bij de veldleeuweriken.

Ook hier moet men voorzichtig zijn met conclusies, door bosontwikkeling aan de randen kan hier het aantal soorten door toename van de bosvogels stijgen en andere dalen, maar over langere tijd gezien lijkt het aantal soorten stabiel.

Helaas ziet het er naar uit dat het ingraven van de nestkasten voor tapuiten, als vervanging van konijnenholen, tot nu toe geen resultaat heeft oplevert. Herman van Oosten deed afgelopen jaren onderzoek:

Dat mag vreemd lijken gezien het feit dat het laatste broedpaar in 2012 in het Park werd gesignaleerd.

Herman startte zijn onderzoek door te zoeken naar oorzaken van het verdwijnen van de tapuit op de Veluwe. Herman groef een aantal nestkasten in op Het Nationale Park De Hoge Veluwe en ook een aantal op Planken Wambuis en in de duinen langs de kust. In de duinen raakten ze al snel bewoond door tapuiten, in het Park bleven ze leeg.

Eén jaar terug kreeg hij van de Provincie Gelderland de opdracht onderzoek te doen naar het belang voor vogels van voedselrijke plekken, zoals akkers en bermen. Dit onderzoek richt zich op veldleeuweriken, die ondanks voedseltekorten in de heide wél algemeen voorkomen. De veldleeuwerik is een heel stuk groter en zwaarder dan beide soorten tapuiten en ook hij eet insecten. Eén van mijn observaties is dat veldleeuweriken soms grote afstanden vliegen om voedsel te vinden, veel groter dan de roodborsttapuiten. Die laatste kennen een fusieafstand van driehonderd meter. Veldleeuweriken vliegen soms wel een kilometer ver naar bijvoorbeeld bermen en akkertjes met veel planten- en dus insectensoorten. Mogelijk dat hierin het grote verschil ligt tussen tapuiten en leeuweriken.

Tapuit, foto: Tijmen Majoor

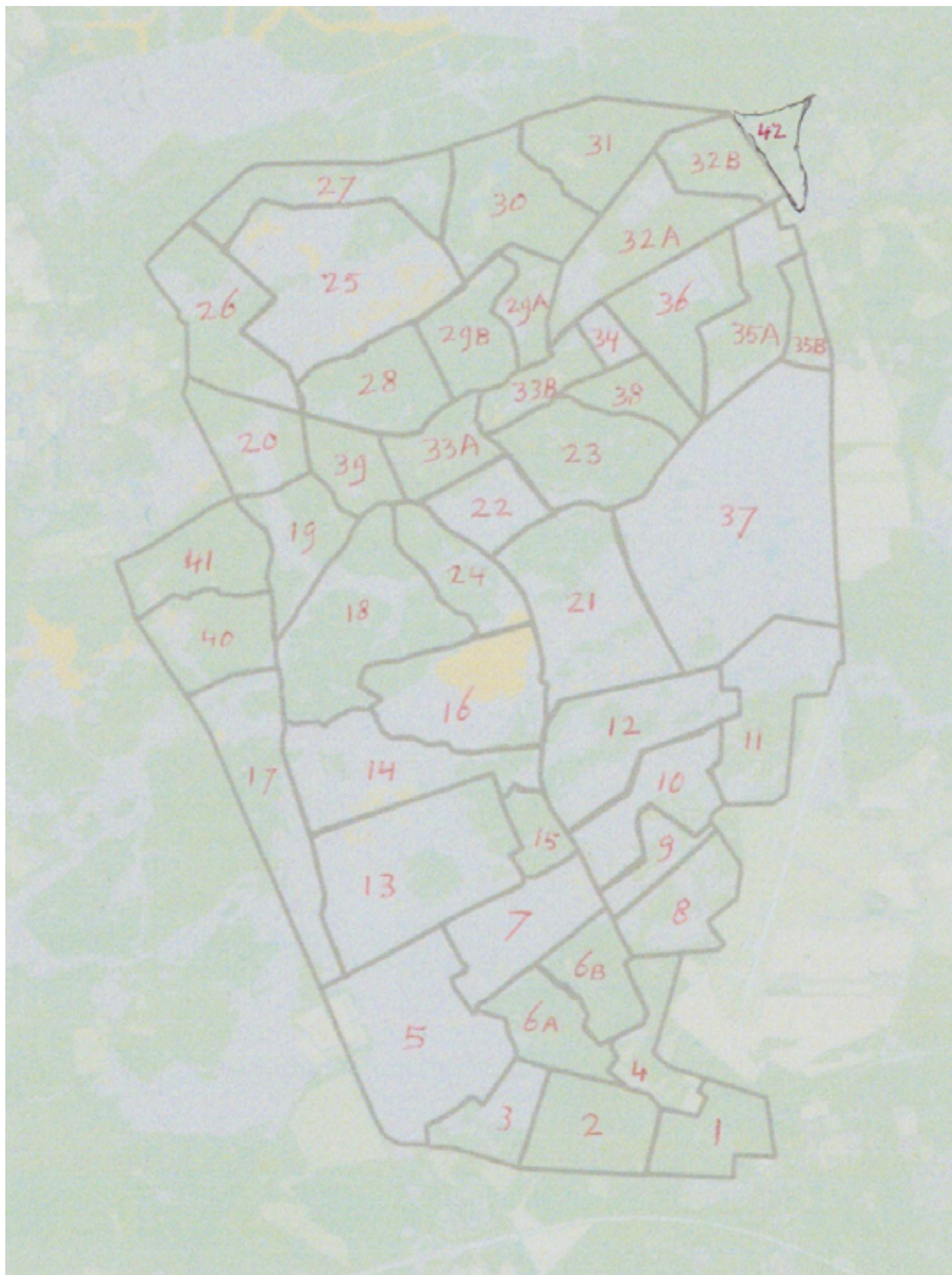
Wie weet komt er nog een hop op de grondnestkasten af, die is dit jaar wel al broedend gesignaleerd, maar nog niet in de aangebrachte grondnestkasten en ook niet in de BMP plots van dit jaar. Dit jaar zijn van 13 soorten van de Rode Lijst van broedvogels 2017 territoria vastgesteld, een gelijk aantal vergeleken met vorig jaar.

Zoals uit tabel 7.2.1 is af te lezen zijn nu alle plots de laatste 5 jaar geteld, sinds langere tijd lopen we goed op schema om het hele Park eens in de vijf jaar te inventariseren. Voor 2025 komen de plots 14, Oud Reemsterveld, Gymnasium Vallei en plot 22 Pampelse Zand in aanmerking. Die plots zijn de laatste vier jaar niet geteld. Verder zijn er 13 plots die de laatste drie jaar niet geteld zijn.

Interessant is ook het lopende onderzoek van Adriaan Guldemonnd die de vergelijking heeft gemaakt van een inventarisatie uit 1953 en afgelopen jaar. Die vergelijking wordt dit jaar voortgezet in de plots 33A en 39, die het gebied van 1953 afdekken. Een rapport hierover is volgend jaar te verwachten.

Veldleeuwerik, foto: Tijmen Majoor

Figuur 7.2.1 Ligging van de BMP plots op De Hoge Veluwe

Tabel 7.2.1 Gegevens van de plots, wanneer geïnventariseerd en wie dit in 2024 heeft gedaan

Plot-nr	Sovon plot-nr.	Gebied	Opp. in Ha.	Geteld in	Telling 2024
1	4997	Tonnenberg	79,6	2011, 2012, 2022	-
2	5581	Steegsdennen, Autobos, Kemperberg	105,15	2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2021	-
3	5307	Aalderinkveld, Klein Sint Hubertus	64,97	2011, 2016, 2017, 2021	-
4	4996	Everwijnserf, Roggekamp, Zwarte Bergen	66,4	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2022	-
5	8580	Oud Reemsterveld (west)	224,3	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2019, 2023	-
6A	8582	Reemsterbos, Stadsdennen west	105	2012, 2019, 2023	-
6B	8581	Reemsterbos, Stadsdennen oost	71,17	2015, 2021	-
7	4353	Oud-Reemsterveld oost (RG)	117,19	2019, 2024	TM
8	6695	Zinkgat e.o.	85,73	2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024	EB/JG
9	8583	Karintzkyweg, Eikenhoutbergen	43,46	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2021	-
10	8584	Karintzkyweg, midden Braamsveldje e.o.	110,1	2013, 2019, 2023	-
11	3111	Deelense Start (RG)	141,1	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2022	-
12	1738	Deelense en Middenzand	157,75	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2018, 2024	WJ/EB/JG
13	6839	Bosje van Staf e.o. (RG)	244	2015, 2022	-
14	1737	Oud-Reemsterzand, Gymnasiumvallei	158,6	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2020	-
15	8586	Bossen west van Kompagnieberg	37,8	2011, 2016, 2017, 2018, 2022	-
16	10523	De Pollen	164,82	2012, 2019, 2020, 2024	RL/JB
17	8585	Verdrongen Bos, Jeneverbessenbos	163,82	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2023	-
18	7485	De Plijmen (RG)	211,29	2015, 2021	-
19	5475	Nieuwe Plijmen	86,54	2012, 2014, 2021	-
20	5311	Rieselo e.o.	86,2	2011, 2013, 2020, 2023	-
21	6838	Deelense Zand west, oost van Wildbaanweg (RG)	208,01	2015, 2021	-
22	5245	Pampelse Zand	67,9	2011, 2012, 2014, 2015, 2016, 2020	-
23	8589	Koeverbos, Kromme Hoek (RG)	114,9	2022	-
24	5246	Strook langs de Wildbaanweg	82,9	2011, 2012, 2018, 2022	-
25	1736	Otterlose Zand	260,49	2011, 2012, 2014, 2020, 2024	WL/WR
26	5483	Geitenspoor, de Wetbos, De Aenstoot	134,69	2011, 2015, 2021	-
27	6756	Sickesze Dennen, strook tot Dienstgebouw	116,4	2015, 2016, 2022	-
28	6804	Schuilkeldergebied (RG)	106,31	2012, 2021	-
29A	8592	Grasbos, Fazantenpark	47,48	2013, 2021, 2022, 2023	-
29B	8591	Gebied west van Kronkelweg	84,77	2014, 2021	-
30	2240	Sint Hubertusvijver, Prisma, Koekoek	135,45	2011, 2021, 2024	AI/MH
31	6702	Siberië, De Schuit	112,53	2013, 2021	-
32A	6872	Kinderbos, Eikelkamp, Westerflinter	137,1	2013, 2014, 2020, 2023	-
32B	8571	Jan Aaltensland (RG)	69,3	2019, 2022, 2023	-
33A	6805	Centrumgebied/Museumpark	68,15	2012, 2013, 2021	-
33B	8590	Centrumgebied oost	53,8	2014, 2021	-
34	4352	De Bunt, open gebied	22,2	2011, 2016, 2021, 2024	JB
35A	6876	Hoog Baarlo tot Deelense Veld, Weitje van de Pol	107,16	2013, 2014, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024	WA
35B	8593	Hoog Baarlo Valkeniershut (RG)	34,4	2018, 2022	-
36	50273	Zwarte Veld (RG)	113,83	2019, 2024	WA
37	7797	Deelense Veld	445,79	2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024	WJ
37E	56141	Koningsweg Deelense Veld	19,79	2022	-
38	50274	Bunterbos	53,69	2012, 2017, 2021, 2024	AT
39	5401	Steijnbank e.o.	60,65	2012, 2021*, 2022	-
40	8587	Otterlosche Bos zuid	98,15	2019, 2020, 2024	DB
41	8588	Otterlosche Bos noord	100,85	2019, 2020, 2024	LE
42	57345	Hoenderloo buiten raster	20,21	2023	-
			5.392,30	* door drie verloren tellingen geen geldige BMP telling	

Adriaan Guldmond (JG), Andries Wink (WI), Arnold Top (AT), Eefje den Belder (EB), Donovan van Berkum (DB), Jan de Beer (JB), Leendert Jan van der Ent (LE), Menno Huizinga (MH), René van Lopik (RL), Tijmen Majoor (TM), Wim Janssen (WJ), Willem Roke (WR), Willem van Wassenberg (WA), Wim Wilmers (WL)

Tabel 7.2.2a Territoria van broedvogels in 2024 A alle soorten geteld B een beperkt aantal soorten geteld

soort, Nederlandse naam	soort, wetenschappelijke naam	Oud- Reemsterveld oost	Zinkgat	Deelse & Middenzand	De Pollen	Otterlose Zand	St.Hubertus- vijver,Prisma, Koekoek	De Bunt
plotnummer		7	8	12	16	25	30	34
opp. in ha		118,2	85,73	158,3	164,8	257,4	135,45	22,2
BMP type		B	A	A	A	A	A	A
Sovonplot no.		4353	6695	1738	10523	1736	2240	4352
Jaar		2024	2024	2024	2024	2024	2024	2024
Waarnemer		TM	EB/JG	WJ/EB/JG	RL/JB	WL/WR	AI/MH	JB
dodaars	Tachybaptus ruficollis							
grauwe gans	Anser anser						1	
wintertaling	Anas crecca crecca							
wilde eend	Anas platyrhynchos						1	
kuifeend	Aythya fuligula							
Havik	Accipiter gentilis					1		
Buizerd	Buteo buteo		1			2		
Kwartel	Coturnix coturnix	1		2	2			
waterral	Rallus aquaticus							
kraanvogel	Grus grus							
kievit	Vanellus vanellus							
watersnip	Gallinago gallinago							
houtsnip	Scolopax rusticola							
holenduif	Columba oenas		2	2		1	6	
houtduif	Columba palumbus		8	1			7	
turkse Torteel	Streptopelia decaocto							
Koekoek	Cuculus canorus	1	3	2	2	1		
nachtzwaluw	Caprimulgus europaeus		10	10	2			3
draaihals	Jynx torquilla			2				
groene specht	Picus viridis					2	1	
zwarte specht	Dryocopus martius		1	1	1		1	
grote bonte Specht	Dendrocopos major		8	8	2		7	2
middelste bonte Specht	Dendrocopos medius						2	2
kleine bonte Specht	Dendrocopos minor		1				3	2
boomleeuwerik	Lullula arborea	2	9	18	14	30	1	6
veldleeuwerik	Alauda arvensis	43		12	82-97	16	1	3
boompieper	Anthus trivialis		31	34	23	8	7	20
graspieper	Anthus pratensis	12		3	7	1		2
witte kwikstaart	Motacilla alba		1		1	1	3	
winterkoning	Troglodytes troglodytes		9	13	16	2	18	4
heggenmus	Prunella modularis				1	6	2	
roodborst	Erithacus rubecula		12	11	6	11	23	8
gekraagde roodstaart	Phoenicurus phoenicurus		11	19	9	15	4	2
zwarte Roodstaart	Phoenicurus ochruros							3
roodborsttapuit	Saxicola rubicola	5	5	9	9	2		1
merel	Turdus merula		10	9		5	18	5
zanglijster	Turdus philomelos		5	1		2	13	1
grote lijster	Turdus viscivorus	1	2	4	4	7	3	1
Grasmus	Sylvia communis							3
tuinfluiter	Sylvia borin		1	1			4	1

Tabel 7.2.2a Vervolg Territoria van broedvogels in 2024

soort, Nederlandse naam	soort, wetenschappelijke naam	Oud- Reemsterveld oost	Zinkgat	Deelense & Middenzand	De Pollen	Otterlose Zand	St.Hubertus- vijver,Prisma, Koekoek	De Bunt
plotnummer		7	8	12	16	25	30	34
Zwartkop	Sylvia atricapilla		9	8			24	6
Fluiter	Phylloscopus sibilatrix		2				4	
Tjiftjaf	Phylloscopus collybita		2	3	2		15	2
Fitis	Phylloscopus trochilus		25	23	13	5	16	9
Goudhaan	Regulus regulus			1	3		15	
vuurgoudhaan	Regulus ignicapillus							
grauwe vliegenvanger	Muscicapa striata		2	1	1			
bonte vliegenvanger	Ficedula hypoleuca		18	12		1	4	3
staartmees	Aegithalos caudatus						3	
Glanskop	Parus palustris		1				5	
Matkop	Parus montanus							
Kuifmees	Parus cristatus		7	9	9	7	5	
zwarte mees	Parus ater		4	2	9		9	
pimpelmees	Parus caeruleus		9	5	4	2	20	8
Koolmees	Parus major		19	21	10	3	20	11
boomklever	Sitta europaea		4				14	1
boomkruiper	Certhia brachydactyla		12	8	11	3	17	8
grauwe klauwier	Lanius collurio							
Gaai	Garrulus glandarius		3	4	2		2	
zwarte kraai	Corvus corone					1		
Raaf	Corvus corax					1	1	
Spreeuw	Sturnus vulgaris						1	
Vink	Fringilla coelebs		31	41	53	40	33	12
Groenling	Chloris chloris							
Putter	Carduelis carduelis		1	1				3
Kneu	Carduelis cannabina	1		7	3	1		
grote Kruisbek	Loxia pytyopsittacus							
Goudvink	Pyrrhula pyrrhula					1		
Appelvink	Coccothraustes Coccothraustes						7	1
Geelgors	Emberiza citrinella		2	3	2	4		
Rietgors	Emberiza schoeniclus							
Plot nummer		7	8	12	16	25	30	34
Totaal territoria		66	281	311	303	182	341	133
Totaal soorten		8	36	36	29	30	40	29
Aantal (deel)bezoeken		9	8	16	21	15	17	10
Aantal territoria in 2023			158					
Aantal soorten in 2023			37					

Tabel 7.2.2b Territoria van broedvogels in 2024 A alle soorten geteld B een beperkt aantal soorten geteld

soort, Nederlandse naam	Hoog Baarlo	Zwarte Veld	Deelense Veld	Bunterbos	Otterlose Bos zuid	Otterlose Bos Noord	Totaal aantal waargenomen 2024
plotnummer	35A	36	37	38	40	41	
opp. in ha	107,16	113,8	445,79	53,69	98,2	114	
BMP type	A	A	A	A	A	A	
Sovonplot no.	6876	50273	7797	50274	8587	8588	
Jaar	2024	2024	2024	2024	2024	2024	
inventarisator	WA	WA	WJ	AT	DB	LE	
dodaars			8				8
grauwe gans			3				4
wintertaling			1				1
wilde eend			2				3
kuifeend			2				2
havik				1	1		3
buizerd	1	1	1			1	7
kwartel			2				7
waterral			1				1
kraanvogel			1				1
kievit			1				1
watersnip			1				1
houtsnip				1			1
holenduif	5	8	1			1	26
houtduif	6	7	1	1	1	3	36
turkse Tortel	1						1
koekoek	3	3	6				21
nachtzwaluw	3		8	2			38
draaihals			1				3
groene specht		1					4
zwarte specht	1	2		1	1	1	10
grote bonte specht	10	12	3	8	7	15	82
middelste bonte specht		1				1	6
kleine bonte specht	2					1	9
boomleeuwerik	5	6	10		3	1	105
veldleeuwerik	4	4	101				266
boompieper	13	20	25	4	7	5	197
graspieper	1		69				95
witte kwikstaart	1						7
winterkoning	11	14	5	10	13	16	131
heggemus	1		1		2		13
roodborst	17	22	1	21	44	39	215
gekraagde roodstaart	4	5	4	1	7	3	84
zwarte Roodstaart	1	3					7
roodborsttapuit	2	3	25		3		64
merel	15	21	6	12	14	22	137
zanglijster	9	6	1	5	5	4	52
grote lijster	6	7	3	2	1	3	44
grasmus							3
tuinfluiter	1		2	1			11

Tabel 7.2.2b Vervolg Territoria van broedvogels in 2024

Soort, Nederlandse naam	Hoog Baarlo	Zwarte Veld	Deelense Veld	Bunterbos	Otterlose Bos zuid	Otterlose Bos Noord	
plotnummer	35A	36	37	38	40	41	2024
zwartkop	12	18	8	9	14	17	125
fluit	5	3		3	5	1	23
tijftjaf	5	8	4	5	12	7	65
fitis	7	18	22	8	17	11	174
goudhaan			1	7	1		28
vuurgoudhaan				1			1
grijze vliegenvanger	1	3					8
bonte vliegenvanger	7	15	2	6	6	11	85
staartmees			1	2	1	1	8
glanskop		1		1	2	6	16
matkop		1					1
kuifmees	1	3	5	4	2	7	59
zwarte mees	2	2	1	3	2	5	39
pimpelmees	9	11	3	7	19	21	118
koolmees	12	15	6	8	20	25	170
boomklever	9	8		8	5	12	61
boomkruiper	10	11	3	11	17	18	129
grijze klauwier			2				7
gaai	3	3	1	1	3	5	27
zwarte kraai		1					2
raaf			1				3
spreeuw	1	4					6
vink	19	31	17	16	47	37	377
groenling	1		1				3
putter	1	1	1		1		9
kneu	1		17		2		32
grote Kruisbek						1	1
goudvink					2	1	4
appelvink	1	1	1	2	2	4	19
geelgors			1		1		13
rietgors			1				1
totaal territoria	230	304	395	172	290	306	3314
soorten	43	39	51	32	35	33	72
(deel)bezoeken	8	7	11	9	14	8	153
Plot nummer	35A	36	37	38	40	41	
2023 territoria	247		378				
2023 soorten	45		51				

Vorig jaar 3.065 territoria en 72 soorten, dit jaar 3.314 territoria met eveneens 72 soorten

Aantal soorten op de Nederlandse rode lijst van 2017, waarvan minimaal 1 territorium in het Park is vastgesteld:

Ernstig bedreigd	1	Bedreigd	2	Kwetsbaar	3	Gevoelig	7
------------------	---	----------	---	-----------	---	----------	---

LET OP: de totaal kolom 2024 betreft niet allemaal dezelfde gebieden dan in 2023. Beide kolommen zijn dus niet goed vergelijkbaar om een trend vast te stellen, het geeft alleen een indicatie welke soorten veel of weinig in het Park voorkomen. Bij plots die beide jaren 2023 en 2024 zijn geteld, zoals plot 8, 35A en 37, zijn de cijfers natuurlijk wel vergelijkbaar.

Hierbij valt op dat in plot 8 is het aantal soorten één minder maar wel is het aantal territoria sterk toegenomen. In plot 35A zijn beide licht afgenomen en in plot 37 is het aantal territoria licht afgenomen bij een gelijk aantal soorten.

Wat dit jaar erg opvallend was, was het aantal veldleeuweriken op de Pollen (plot 16). Tot nu toe was het hoogste aantal territoria 40 in 2000, de drie voorgaande inventarisaties in 2012, 2019 en 2020 gemiddeld 23 territoria, maar dit jaar werden er in overleg met Sovon 82 territoria vastgesteld! Bij totaal 371 waarnemingen in dit plot van veldleeuweriken. Toegenomen vegetatie speelt hier mogelijk een rol. Sovon gaat in 2025 hier nog naar kijken. Ook in plot 37, Deelense Veld, is het aantal territoria met ca. 10% toegenomen.

Het Deelense Veld is een belangrijk inventarisatie gebied dat ieder jaar geteld wordt. Daarom hebben we hier een overzicht ingevoegd van de resultaten door de jaren heen van dit plot (tabel 7.2.3).

Tabel 7.2.3 Broedvogels op het Deelense Veld plot 37

	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23	'24
dodaars	3	5	6	6	5	4	4	6	4	6	6	7	6	4	4	6	6	8
gauwe gans	3	4	5	5	4	1	4	5	3	3	5	4	5	3	4	6	7	3
nijlgans	-	-	1	-	1	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
wintertaling	2	2	1	1	-	1	2	1	1	3	-	1	-	1	2	-	2	1
wilde eend	5	8	7	4	6	8	9	9	5	7	4	4	3	2	3	4	5	2
slobeend	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
kuifeend	-	-	-	1	1	2	3	-	1	1	1	-	-	1	1	1	-	2
Grauwe kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
buizerd	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1
boomvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-
kwartel	1	1	1	-	3	2	-	-	1	1	-	-	1	-	2	-	2	2
waterral	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
waterhoen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
meerkoet	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kraanvogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
kievit	3	4	3	2	1	4	3	6	2	3	2	1	2	1	-	-	-	1
watersnip	1	1	2	2	1	2	3	3	2	3	2	3	-	2	-	1	1	1
wulp	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
holenduif	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	3	1	1
houtduif	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	1	-	1	1	3	2	1
koekoek	2	3	3	3	3	3	2	5	4	7	8	8	8	7	7	7	7	6
nachtswaluw	X	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X	6	8	7	2	8
draaihals	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	2	1
groene Specht	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
zwarte Specht	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-
grote bonte specht	1	2	1	2	1	1	2	2	3	1	3	3	4	1	2	3	2	3
middelste bonte specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
kleine bonte specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
boomleeuwerik	4	-	2	3	2	8	7	9	4	6	1	8	9	10	8	16	10	10
veldleeuwerik	56	50	50	57	69	69	52	60	54	49	54	78	74	87	73	97	92	101
boompieper	20	17	22	21	26	25	25	20	19	23	17	35	30	27	20	25	23	25
graspieper	54	45	45	44	41	41	40	27	43	33	41	51	40	30	39	42	43	69
witte kwikstaart	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
winterkoning	2	1	1	-	-	1	-	1	-	4	1	5	3	6	1	2	4	5
heggemus	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1	2	-	1	1	1	1
roodborst	2	3	2	3	-	3	4	4	-	5	8	5	3	4	9	3	4	1
gekraagde roodstaart	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	1	4	5	4	7	5	5	4
roodborsttapuit	18	12	19	16	26	16	23	24	17	27	21	26	30	27	19	22	20	25
merel	4	3	4	6	1	2	3	4	4	4	6	9	10	9	7	7	5	6
zanglijster	1	4	-	2	2	3	1	3	2	2	1	5	3	1	2	1	2	1
grote lijster	4	1	1	3	-	3	3	-	3	3	4	3	9	5	5	3	6	3
bosrietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
grasmus	1	2	-	1	4	1	2	1	2	1	3	4	5	5	7	3	3	-
kleine karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
spotvogel	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
braamsluiper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-

Tabel 7.2.3 Vervolg Broedvogels Deelense Veld Noord en Midden 2007-2024

	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23	'24
tuinfluiter	2	-	3	2	1	1	4	2	2	3	4	2	2	2	2	3	4	2
zwartkop	5	3	6	3	4	5	8	5	1	2	6	10	11	6	7	7	6	8
tijftjaf	-	2	-	1	2	-	3	5	-	1	2	1	1	2	2	3	5	4
fitis	24	31	37	28	33	30	32	31	22	35	17	30	30	26	25	28	26	22
goudhaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	1	1	1
grauwe vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	2	-
bonte vliegenvanger	-	-	1	-	-	1	1	2	1	-	7	1	1	1	1	2	3	2
staartmees	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1
glanskop	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
matkop	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kuifmees	2	1	3	2	3	1	3	2	1	1	2	2	2	5	3	3	2	5
zwarte mees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2	1	1	1	1
pimpelmees	1	2	3	-	1	-	3	1	-	-	2	1	1	4	3	4	4	3
koolmees	2	5	6	9	4	12	8	5	7	5	7	8	8	8	8	7	7	6
boomkruiper	2	2	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	6	2	3	3	3
wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
grauwe klauwier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2
gaai	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	1
zwarte kraai	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
raaf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
spreeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
vink	16	11	15	11	23	16	16	16	18	16	18	28	28	18	15	11	15	17
groenling	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
putter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	-	4	1
kneu	17	13	15	14	9	9	10	7	6	5	8	13	13	10	11	10	22	17
appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1
geelgors	12	8	3	8	11	10	7	5	2	1	3	4	4	5	4	3	3	1
rietgors	3	-	4	2	1	-	1	1	-	2	2	1	1	2	2	3	2	1
Totaal territoria	278	256	281	265	293	293	293	278	238	271	272	386	397	352	330	362	378	395
Totaal soorten	36	37	37	32	33	36	36	36	32	38	38	45	43	45	44	46	51	51

De nachtzwaluwen werden tot dit jaar apart geteld in een serie avonden over het gehele Park maar NIET altijd opgenomen in de BMP van het betreffende gebied, vandaar de x in voorgaande jaren.

7.3 Inventarisatie veldleeuwerik en boomleeuwerik *Jan de Beer*

In 2020 is een schatting gemaakt over de jaren 2011-2020 van het aantal territoria wat in het Park is te verwachten van de veld- en de boomleeuwerik. Die gegevens zijn ook in de tabellen terug te vinden. Verder zijn de tabellen uitgebreid met de tellingen t/m 2024 van de getelde gebieden en is er een nieuwe schatting gemaakt.

Tabel 7.3.1 Boomleeuweriken per geïnventariseerd plot vanaf 2011

boomleeuwerik	plotnr.	opp. ha	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	'11-'20	2021	2022	2023	2024	'11-'24
Tonnenberg	1	80											0		5			3
Steegsdennen, Autobos, Kemperberg	2	106		2		2	2		1				2	1				1
Aalderinksveld Klein St Hubertus	3	65	7		2			3				2	5	10				10
Everwijnsersf, Roggekamp, Zwarte Bergen	4	66			2				2				2		4			4
Oud Reemsterveld West	5	224	2	1	2	1	2				6	2	6			8		8
Reemsterbos Stadsdennen	6A	105		1							3		3			2		2
Reemsterbos Stadsdennen west	6B	52					5						5	1				1
Oud Reemsterveld Oost	7	118									3		3				2	3
Zinkgat e.o.	8	80		2	3	2	2	2		3		8	8	8	12	10	9	10
Karitzkyweg/ Eikehoutbergen	9	43	3	3	3	2	1	5	2			1	3	8				8
Karitzkyweg Braamsveldje	10	110			7						11		11			8		10
Deelense Start	11	141	6	14	3	2	3	3				2	3		21			11
Deelense Zand en Midden zand	12	158	20	23	22	26	21			10		5	20				18	18
Bosje van Staf	13	244											0		9			9
Oud-Reemsterzand, Gymnasiumvallei	14	159	26	31	52	27	23	14				16	16					16
Kompagnieberg	15	38						2	1	2			2		0			2
De Pollen	16	165		21							20	13	20				14	14
Verdronken Bos, Jeneverbessenbos	17	162	6	9	9	7	7	7	5			2	7			21		15
De Plijmen	18	211					11						11	18				15
Nieuwe Plijmen	19	87		4		4						2	4	7				7
't Rieselo	20	86	2		5							1	4					4
Rustgebied oost van de Wildbaan-weg	21	205			7		6						6	27		12		12
Pampelse Zand	22	68	5	10	9	5	4	4				9	9					9
Koeverbos/Kromme Hoek	23	132											0		5			5
Strook wildbaanweg	24	83		8	3					3			6		4			4
Otterlose Zand	25	257	20	24	25	28						27	23				30	30
Geitenspoor, de Wetbos, de Aenstoot	26	135			5		10					2	10	14				12
Sickesze dennen, tot Dienstgebouw	27	116			14		5	10					8		8			8
Schuilkelder	28	106		4									4		6			5
Grasbos Fazantenpark	29A	47											0	1	3	2		2
Kronkelweg west	29B	86				3							3	2				2
St Hubertus Prisma Koekoek	30	135											0	2			1	2
Siberië, de Schuit	31	113			1								1	0				0
Kinderbos Eikelkamp	32A	137			2	3						5	5	0		4		4
Jan Aaltensland	32B	96											-		2	2		2
Centrumgebied oost	33B	57		1									1	1				1
De Bunt	34	22	1					1					1	5			6	5
Hoog Baarlo, Weitje vd Pol	35A	107			3	3				1	2	5	5	3	6	5	5	5
Hoog Baarlo Valkeniershut	35B	34											-		2			2
Zwarte Veld	36	114									5		5				6	5
Deelense Veld	37	455	2	8	7	9	4	6	2	8	9	10	10	8	10	10	10	10
Bunterbos	38	54											0	0			0	0
Stijnbank eo	39	61		1									1	1	0			1
Otterlose Bos zuid	40	98									1	3	3				3	3
Otterlose Bos noord	41	114									4		4				1	4
Total geschat Hoge Veluwe			100	167	186	124	106	57	11	29	64	115	240	123	91	84	105	300

 Hoogste aantal per plot (hoger dan 10)

 Geschatte aantallen 2011-2020 en bijgewerkt 2011-2024

Tabel 7.3.2 Veldleeuweriken per geïnventariseerd plot vanaf 2011

veldleeuwerik	plotnr.	opp. ha	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	'11-'20	2021	2022	2023	2024	'11-'24
Tonnenberg	1	80											0		0			0
Steegsdennen, Autobos, Kemperberg	2	106											0	0				0
Aalderinksveld Klein St Hubertus	3	65	4					3					3	4				4
Everwijnsersf, Roggekamp, Zwarte Bergen	4	66											0		0			0
Oud Reemsterveld West	5	224	49	48	5	44	40				68	10	68			53		53
Reemsterbos Stadsdennen	6A	105		1							1		1					1
Reemsterbos Stadsdennen west	6B	52											0	0				0
Oud Reemsterveld Oost	7	118									35		35				43	23
Zinkgat e.o.	8	80		3	1								2	0	0		0	0
Karitzkyweg/ Eikehoutbergen	9	43	3	2	2	2	3	5	3				3	0				0
Karitzkyweg Braamsveldje	10	110			16						34	10	34			29		29
Deelense Start	11	141	6	7	8	8	6					5	7		20			15
Deelense Zand en Midden zand	12	158	29	19	31	26	31			14		2	25				12	12
Bosje van Staf	13	244			15							11	11		53			50
Oud-Reemsterzand, Gymnasiumvallei	14	159	32	25	26	27	14	8					22					20
Kompagnieberg	15	38	1					4	4	2			3		0			3
De Pollen	16	165		32	6						25	12	25				82	97
Verdronken Bos, Jeneverbessenbos	17	162	5	8	5	7	6	5	6			10	10			9		9
De Plijmen	18	211											0	0				0
Nieuwe Plijmen	19	87				1							1	0				1
't Rieselo	20	86	1										1			2		2
Rustgebied oost van de Wildbaan-weg	21	205			14		5						5	10				10
Pampelse Zand	22	68	6	3	7	4	4	3				3	4					4
Koeverbos/Kromme Hoek	23	132											0		0			0
Strook wildbaanweg	24	83	1	1									1		3			2
Otterlose Zand	25	257	24	22	26	23						6	9				16	16
Geitenspoor, de Wetbos, de Aenstoot	26	135											0	0				0
Sickesze dennen, tot Dienstgebouw	27	116			2			6					6		0			6
Schuilkelder	28	106											0	0				0
Grasbos Fazantenpark	29A	47											0	0	0			0
Kronkelweg west	29B	86											0	0				0
St Hubertus Prisma Koekoek	30	135											0	0			1	0
Siberië, de Schuit	31	113											0	0				0
Kinderbos Eikelkamp	32A	137											0					0
Jan Aaltensland	32B	96											-		0			0
Centrumgebied oost	33B	57				1							1	0				0
De Bunt	34	22											0	0			3	3
Hoog Baarlo, Weitje vd Pol	35A	107			1					3	1	2	2	4	5	4	4	4
Hoog Baarlo Valkeniershut	35B	34											-		0			0
Zwarte Veld	36	114											0				4	4
Deelense Veld	37	455	69	69	52	60	54	49	54	78	74	87	87	73	97	92	101	101
Bunerbos	38	54											0	0			0	0
Stijnbank eo	39	61											0	0	0			0
Otterlose Bos zuid	40	98											0				0	0
Otterlose Bos noord	41	114											0				0	0
Total geteld/geschat Hoge Veluwe			230	240	217	203	163	83	67	97	238	158	364	91	178	189	266	469

Hoogste aantal per plot (hoger dan 10)

Geschatte aantallen 2011-2020 en bijgewerkt 2011-2024

LET OP: Niet ieder plot wordt elk jaar geïnventariseerd. Door zelf de ontbrekende jaren in te schatten is een goede inschatting te maken van het aantal leeuweriken op De Hoge Veluwe. In de rij '11-'20 is een schatting gemaakt, geüpdatet voor '21 – '24, van het aantal territoria wat verwacht wordt in betreffend gebied.

Nachtswaluw op tak, foto: Monica de Jong

7.4 Nachtzwaluwen

Jan de Beer

Ook in 2024 kon het hele Park op de gebruikelijke manier geïnventariseerd worden. De verre gebieden konden we bij duisternis inventariseren omdat we tot één uur de tijd hiervoor kregen.

Er werden weer zes avonden geteld, maar dit jaar was gemiddeld de temperatuur erg laag, wat zijn weerslag had op de resultaten. Eén avond was het spannend of er geteld kon worden in verband met harde regenbuien.

Echter, na de harde bui van tien uur werd het droog en kon een record aan waarnemingen worden genoteerd, 70 territoria. De eerste en de laatste avond werden afgelast in verband met regen en onweer. Dit jaar werden 213 waarnemingen gedaan (224 in 2023). Iets minder dan vorig jaar maar dat is zeer waarschijnlijk terug te voeren op het gemiddeld slechte weer tijdens de telavonden.

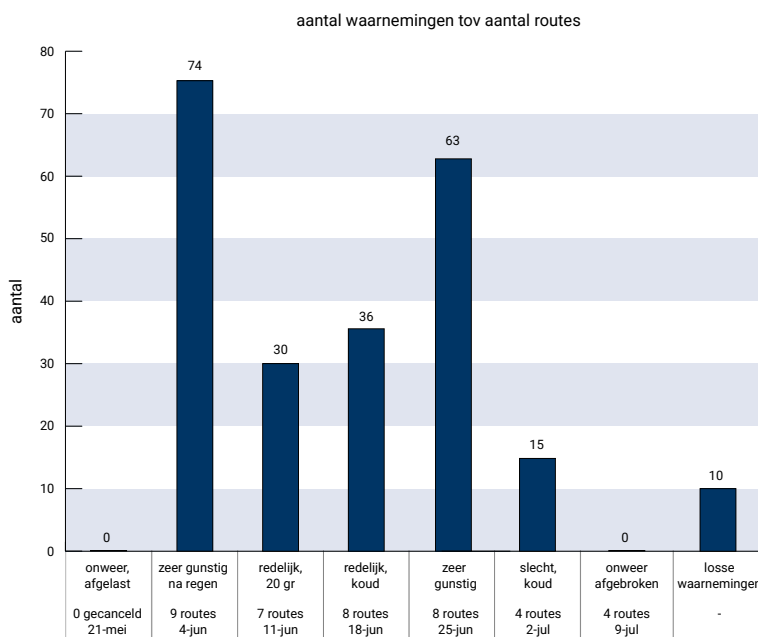
Het resulteerde in 149 territoria tegen 146 vorig jaar, 121 in 2022, 158 in 2021 en 130 in 2020. Voorwaar geen slecht resultaat waar ik het maximaal aantal mogelijke territoria op De Hoge Veluwe schat op 150 tot 160.

Alles in ogenschouw nemende lijkt het erop dat de laatste jaren het aantal territoria stabiel is.

De bijvangst van nacht actieve vogels was wat verrassend. Weer twee bosuilen, een ransuil, een vliegende velduil, een havik, zelfs twee kerkuilen, waarvan bij een nest de jongen die bij gelegenheid overdag geringd zijn. Een tweede kerkuil territorium werd zuidelijker gevonden. Dit lag voor een groot gedeelte in het Park, maar het nest lag waarschijnlijk bij de boerderij net buiten het Park. Het aantal kwartel territoria was verrassend hoog; 15 territoria verdeeld over het hele Park. Aangevuld met enkele overdag gedane waarnemingen van bijzondere vogels gaf dat totaal dertien draaihalzen, een watersnip en een houtsnip.

In de tabel 7.4.1 zijn weer het aantal waargenomen vogels per avond neergezet. Ook nu is het verband tussen weersomstandigheden en aantal (meest koppeltjes) tellers (=aantal gelopen routes) duidelijk te zien aan het hogere aantal waarnemingen.

Tabel 7.4.1 Waarnemingen in relatie tot aantal routes en weersomstandigheden in 2024

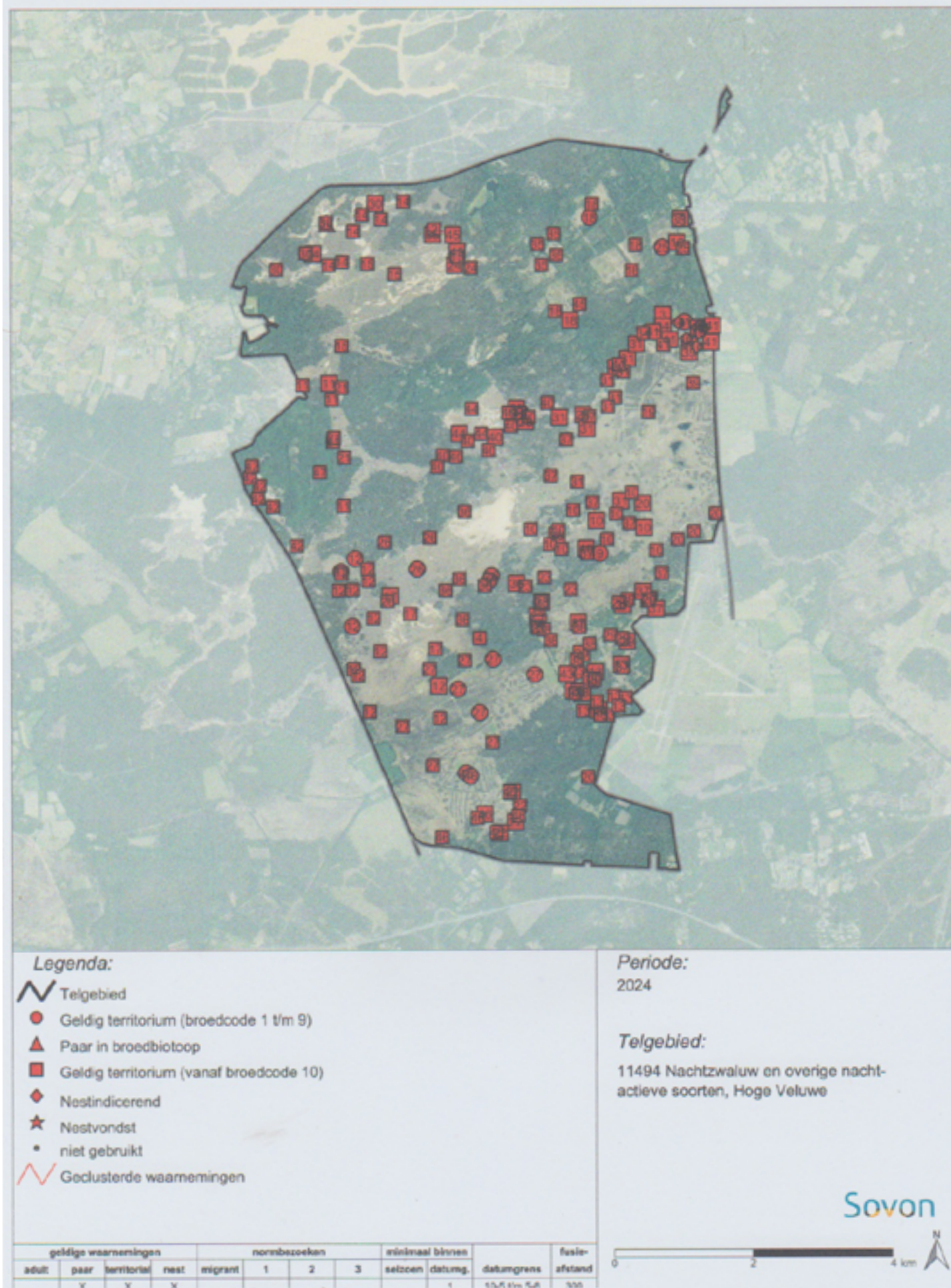

Totaal aantal territoria nachtzwaluwen: 149

Op grond van zingende exemplaren wordt vastgesteld hoeveel territoria er zijn. We gaan dus geen nestjes zoeken of iets dergelijks, we tellen de open ruimtes/bosranden op nachtzwaluwen. En omdat nachtzwaluwen een nachtelijke levenswijze hebben horen we ze bijna niet bij onze reguliere tellingen overdag. Twee keer is door onweer de telling gecancelled.

De tweede dinsdag, 28 mei, kon er niet geteld worden in verband met de zwijgentelling. Uiteindelijk zijn er in vijf avonden totaal 37 (2023: 29) routes gelopen en 9 (2023: 20) losse waarnemingen op andere tijdstippen gedaan. Hierbij zijn er 228 (2023: 224) nachtzwaluw waar genomen, resulterend in 149 (2023: 146) territoria.

Nachtzwaluw 149 territoria

figuur 7.4.2 Territoria van de nachtzwaluwen op De Hoge Veluwe

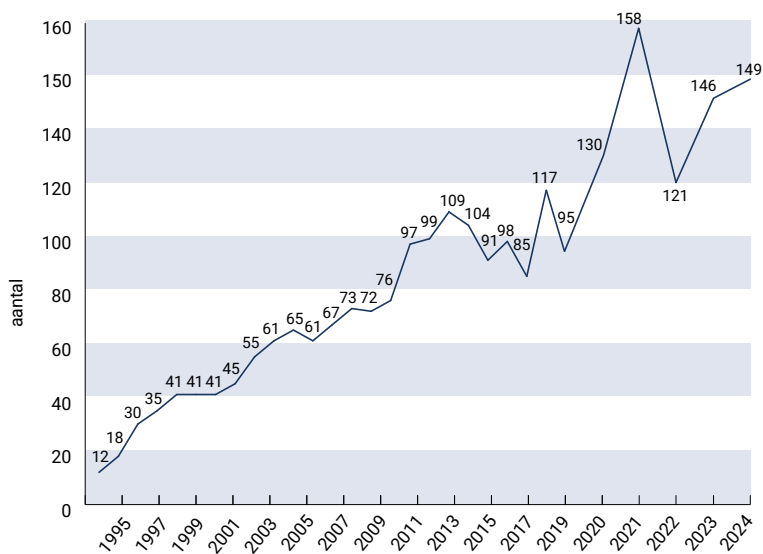
Bosuil, foto: Hans van Zummeren

In tabel 7.4.3 is het aantal vastgestelde territoria van de nachtzwaluw door de jaren heen te zien. We volgen min of meer de landelijke trend waarbij de nachtzwaluw van een zeldzame vogel is toegenomen tot een vrij normaal voorkomende vogel, waarbij De Hoge Veluwe wel een hot spot is in Nederland.

Tenslotte is in tabel 7.4.4 de aantallen waarnemingen van de uilen en overige nacht actieve en bijzondere vogels te zien. Hieruit blijkt dat die aantallen klein zijn en per jaar nogal verschillen. Tussen haakjes ter vergelijking het aantal waarnemingen die in het jaar 2023 zijn gedaan.

Die worden als bijvangst meegenomen bij deze tellingen. Deze vogelsoorten worden juist veelal bij de reguliere BMP inventarisaties overdag niet waargenomen. Te denken valt daarbij aan: bosuil 3 (2023: 5) territoria, kerkuil 2 (2023: 1), ransuil 1 (2023: 0), ; Velduil 2 (2023: 0), kwartel 15! (2023: 5) waarneming, houtsnip; zie hoofdstuk 7.5. watersnip; 1 (2023: 1) en draaihals 3 (2023: 4) en 10 losse waarnemingen. Wel is het een vogel die ook overdag goed is waar te nemen is.

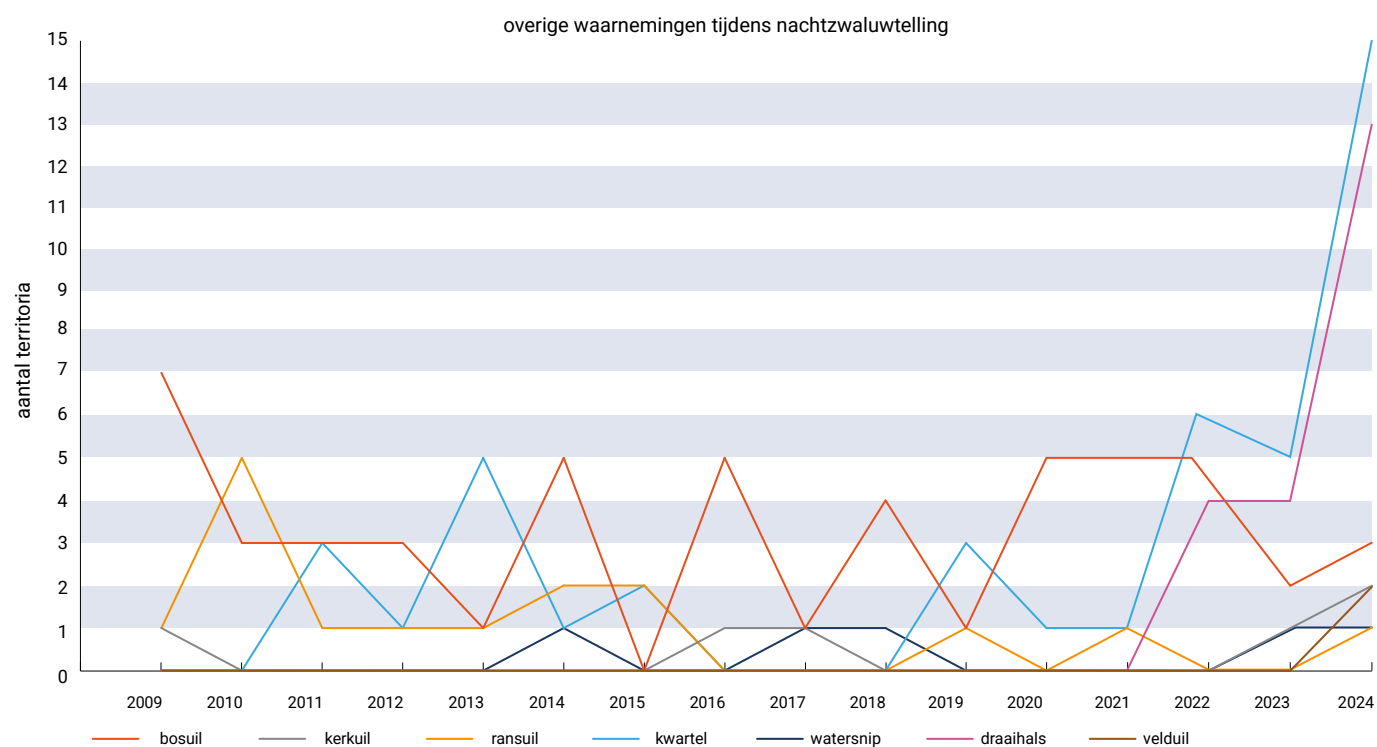
Tabel 7.4.3 Aantal waarnemingen van nachtzwaluwen 1995-2024

Kerkuil, foto: Hans van Zummeren

Tabel 7.4.4 Aantal andere veelal nacht-actieve vogels meestal tijdens de nachtzwaluwtelling 2009-2024 waargenomen

7.5 Aantal houtsnippen in de winter 2023/2024

Adriaan Guldemon, Eefje den Belder

Sinds de winter van 2020/2021 heeft de Faunawerkgroep tijdens de houtoogstinventarisatie het aantal houtsnippen geteld. Hoeveel houtsnippen zijn er in de winter 2023/2024 waargenomen tijdens de houtoogstinventarisatie en wat is op basis daarvan de schatting van het totale aantal houtsnippen in de bossen op De Hoge Veluwe?

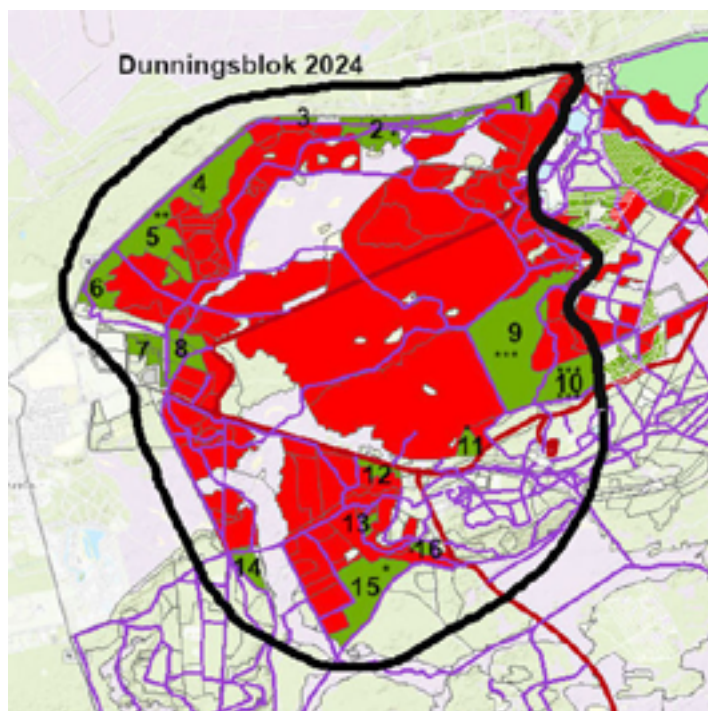
Aanpak

In de periode december 2023 – maart 2024 zijn tijdens de houtoogstinventarisatie houtsnippen geteld. Leden van de Faunawerkgroep doorkruisen dan systematisch bospercelen door het lopen van transecten, op zoek naar roofvogelhorsten, spechtenholen, vossen- en marterholen en dassenburchten. Daarbij is de kans groot om een aanwezige houtsnip op te stoten.

Op deze manier is het aantal houtsnippen bepaald binnen een oppervlak van 141 ha (29 percelen in de bosdatabase van De Hoge Veluwe). De bossen op De Hoge Veluwe zijn onder te verdelen in opgaand naaldbos, opgaand loofbos en gemengd naald/loofbos.

De geïnventariseerde houtoogstpercelen lagen allemaal in het noordwestelijk deel van De Hoge Veluwe (figuur 1).

In 2023/2024 bestaat 95% van de geïnventariseerde houtoogstpercelen uit opgaand naaldbos. 3% bestaat uit opgaand loofbos en 2% uit gemengd naald/loofbos. We konden dus alleen naar de dichtheid van houtsnippen voor naaldbos kijken, want voor loofbos (4,7 ha) en gemengd bos (3,0 ha) was de oppervlakte te klein om een relevante dichtheid te bepalen.

Figuur 7.5.1 De groene houtoogstpercelen binnen de zwarte omlijning zijn in 2023/2024 geïnventariseerd. De waargenomen houtsnippen zijn aangegeven met een *. Perceel 4 is niet op houtsnippen geïnventariseerd.

Geïnventariseerd bosperceel, foto: Adriaan Guldemon

Hoeveel houtsnippen zijn gezien?

In totaal zijn 15 houtsnippen waargenomen, alle in opgaand naaldbos (tabel 7.5.1). Opvallend is dat in percelen 9 en 10 respectievelijk 3 houtsnippen (op 2-2-24) en 6 houtsnippen (op 4-1-24) zijn waargenomen. Beide percelen bestonden uit grove den.

Schatting aantal houtsnippen op Hoge Veluwe

Bij extrapolatie komen we tot 304 houtsnippen in de bossen van De Hoge Veluwe (tabel 7.5.2). Voor 2023/2024 hebben we alleen voor opgaand naaldbos een dichtheidsschatting (0,11 houtsnippen/ha). In het seizoen 2022/2023 was de dichtheid voor opgaand loofbos en gemengd naald/loofbos vergelijkbaar met die voor opgaand naaldbos, respectievelijk 0,11, 0,09 en 0,10. Daarom hebben we de in seizoen 2023/2024 gevonden dichtheid in opgaand naaldbos van 0,11 gebruikt voor extrapolatie voor alle bostypen op De Hoge Veluwe.

Tabel 7.5.1. Aantal waargenomen houtsnippen per bostype en dichtheid per hectare voor seizoen 2023/2024.

type bos	oppervlakte (ha)	% oppervlakte	aantal houtsnippen	dichtheid/ha
gemengd naald/loofbos	3	2%	0	-
opgaand naaldbos	132,9	95%	15	0,11
opgaand loofbos	4,7	3%	0	-
totaal bos geïnventariseerd	140,6		15	0,11

Tabel 7.5.2. Een schatting van het aantal houtsnippen via extrapolatie van de dichtheden voor seizoen 2023/2024.

type bos Hoge Veluwe	oppervlakte (ha)	% type bos	dichtheid/ha	schatting aantal houtsnippen
gemengd naald/loofbos	161	6%	0,11	18
opgaand naaldbos	2.071	75%	0,11	228
opgaand loofbos	533	19%	0,11	58
totaal bos Hoge Veluwe	2.764	100	0,11	304

Een mislukt experiment

Voor het seizoen 2023/2024 hadden we gevraagd om ook de hoek te schatten ten opzichte van de looprichting waaronder de houtsnip wegvloog. In combinatie met de opvliegafstand kan dan berekend worden op welke afstand de houtsnip zich bevond loodrecht op de looprichting. We dachten hiermee op een andere manier een schatting van het aantal houtsnippen via zogenaamde distance sampling te kunnen maken. Hiervoor is het echter ook noodzakelijk om de afgelegde afstand tijdens de houtoogstinventarisatie te bepalen. Dat hadden we niet meteen vanaf het begin aangegeven en bleek ook niet zo simpel te meten. Met een app die de afstand van een afgelegde route vastlegt kan dit wel redelijk makkelijk worden gedaan, maar niet iedereen had daarover beschikking. Kortom, het was te ingewikkeld!

Inventarisatie houtoogst en houtsnippen, foto: Adriaan Guldemond

Opvliegafstand houtsnippen

Tijdens de winters 2023/2024 is ook weer de afstand geschat waarop een houtsnip opvloog. Dit was gemiddeld 13,2 m (29 waarnemingen; *minimumafstand 3 m en maximumafstand 30 m*). De opvliegafstand van 8 houtsnippen werd bepaald door een waarnemer die een zwarte paraplu op had, vanwege aanhoudende regen. De gemiddelde opvliegafstand met paraplu was 21,3 m en van alle waarnemingen in 2023/2024 zonder paraplu was dit 10,0 m. Het lijkt erop dat de paraplu de houtsnippen eerder deed opvliegen, temeer daar dezelfde waarnemer bij de andere waarnemingen over alle jaren een opvliegafstand van 9,1 m vond.

In seizoen 2021/2022 en 2022/2023 was de gemiddelde opvliegafstand respectievelijk 9,2 m en 14,9 m.

De gemiddelde afstand tussen de door de waarnemers gelopen transecten is 15-23 m. De afstand van een waarnemer tot het midden van deze zone is dus 7,5 m uitgaande van een 15 m zonebreedte. Dat betekent dat houtsnippen met een opvliegafstand kleiner dan 7,5 m gemist kunnen worden. Bij 11

van de 28 waarnemingen was de opvliegafstand kleiner dan 7,5 m. Dus circa 40% van de waargenomen houtsnippen had ook gemist kunnen worden. Moeten we de schatting van het aantal houtsnippen op De Hoge Veluwe dan misschien met 40% verhogen?

Een andere onderschatting voor het aantal op De Hoge Veluwe is dat er ook houtsnippen buiten de bossen voorkomen, zoals in bosopslag, in boomgroepen in open gebieden of bij plekken met hei in verder open gebieden in de buurt van bos. Er zitten dus aanzienlijk meer houtsnippen op De Hoge Veluwe dan de circa 300 die we in 2023/2024 hebben geschat.

Door de houtsniptelling gedurende dezelfde periode over een aantal jaren voort te zetten, krijgen we waardevolle informatie over het winter voorkomen van houtsnippen in de bossen op De Hoge Veluwe en de fluctuaties over de jaren. Een uitdaging voor de Faunawerkgroep van De Hoge Veluwe.

Houtsnip, foto: Tijmen Majoor

7.6 Klappekstertelling winterseizoen 2023-2024

René van Lopik

Zoals we al veel jaren doen, zijn we ook dit seizoen weer twee keer onderweg geweest om op één ochtend in het gehele Park de klappeksters in de open ruimten proberen te tellen. Altijd op ongeveer dezelfde data in een weekend. Dit doen we simultaan met tellers die alleen op pad gaan of in tweetallen. We verzamelen eerst, verdelen de open gebieden en gaan op pad.

Zaterdag 16 december 2023.

Met 17 mensen in het veld geweest en met zekerheid de aanwezigheid van drie klappeksters kunnen constateren.
1 Om 9.48 door Wim Janssen en later om 9.56 door Jerina en Mink en 11.20 door Rob. In gebied Deelense Straal en Dummy Dorp. De waarnemingen waren op maximaal 300 meter van elkaar vandaan.

2 Om 11.23 zag Wim Janssen er één aan de zuidkant van het Deelense Veld, op het stukje open terrein dat qua naamgeving nog bij het Deelense Zand hoort. Deze vogel vloog naar het oosten weg.

3 Om 10.41 uur zag Wim Janssen er nog één aan de noordkant van het Deelense Veld.

De fietstocht van Wim heeft dus wel zijn vruchten afgeworpen! En verder werden er geen waarnemingen meer gedaan.

Aanwezig waren: Adriaan, Andries, Edwin, Eefje, Els, Jerina, Kees, Hans, Menno, Mink, Monica, René, Rob, Tijmen, Willem Roke, Wim Janssen, Wim Wilmers,

Zaterdag 17 februari 2024.

Deze dag maar met 13 mensen op pad geweest. De minder kansrijke noordwest hoek van het Park is daarom niet bezocht en Wim Janssen heeft een extra groot gebied met de fiets doorkruist. Het was weer een bewolkte dag, dus ook niet het meest ideale weer. Slechts twee vogels zijn waargenomen:

1 Om 10.07 uur door Wim Janssen iets ten zuiden van de IJzerenman.

2 Om ongeveer 11 uur door Rob en Menno een vogel aan de west rand van de Eikenhoutbergen.

Aanwezig waren: Edwin, Els, Hans, Kees, Monica, Menno, René, Rob, Sean, Tijmen, Wim Janssen, Willem Roke.

Klappeks, foto: Hans van Zummenen

Discussie:

Op de twee teldagen dit seizoen zijn in december 3 en in februari 2 klappeksters waargenomen. Het lijkt er ook wat op dat er in de loop van de jaren wat minder klappeks waarnemingen worden gedaan, dus minder vogels die overwinteren in de Nederlandse open gebieden en met name op de heide gebieden. Dit jaar is er ook gekeken naar individuele vogels. Vooral vogels waar een foto van is gemaakt en waarvan de waarneming terug gebracht kon worden tot een bepaalde plek op De Hoge Veluwe. Zowel van foto's van vogelaars van deze groep, als van bekenden maar ook foto's geplaatst op de website waarneming.nl.

Een voorzichtige conclusie op basis van deze waarnemingen, die vooral door Wim Janssen verzameld zijn, doet vermoeden dat er 6 verschillende klappeksters binnen de grenzen van het Park te onderscheiden waren van elkaar. Bedacht moet ook worden, dat het weer op de teldagen niet mee zat, klappeksters ook territoria bezetten die over de grens van het Park reiken en dat er soms flinke afstanden worden afgelegd. Niet iedere klappeks is zeer trouw aan een klein gebied.

7.7 Slaapplaats tellingen blauwe kiekendief, winterseizoen 2023-2024

René van Lopik

Nadat we in de vorige winterperiode een keer zijn gaan oriënteren naar plekken waar blauwe kiekendieven gaan slapen, hebben we het dit seizoen georganiseerd aangepakt. We hebben vier waarnemingsposten uitgekozen rond en op het Deelense Veld en hebben een schema gemaakt om per waarnemingspost met twee tellers en steeds op hetzelfde moment te gaan tellen.

De data wanneer we met elkaar wilden gaan waren ruim van te voren met het Park geregeld en geagendeerd. Voor zover de datum, inclusief vertrek uit het Park, binnen de openingsuren viel was er geen probleem. Maar buiten de openingsuren waren we beperkt in de mogelijkheden en omdat we ook te maken hadden met soms erg slecht weer als harde wind en regen op de telavond, hebben we ook geen mooie reeks van waarnemingen. Het ideaal van acht waarnemers per waarnemingsavond bleek vaak niet haalbaar. Ook zijn er buiten deze georganiseerde tellingen door een paar mensen nog extra tellingen verricht, meestal vanaf de bult van het Duits afweergeschut, verder benoemd als De Bult. Al deze waarnemingen hebben wel inzicht gegeven in het gebruik van het Deelense Veld als slaapplaats en de aantallen vogels die er overnachten. Het geeft geen goed beeld van het verloop van de aantallen kiekendieven door de wintermaanden heen.

Posten op het Deelense Veld, methodiek en het weer.

Op het Deelense Veld hadden we vier posten. Op en rond De Bult een post gericht op slaapplaats Oost, met als observatie gebied langs het hek met de Deelense weg tot een stukje voor de Gietense Flessen en ten oosten van de Heiweg. Post Zuid kijkt vanaf de vliegdennen naast De Bult naar het zuiden. Post West observeert het gebied aan de west kant met als waarnemingsplek in de buurt van of op het fietspad bij de IJzeren Man, met ook zicht op de Wolfskuilen en richting de Lijkweg. Post Noord staat onder de vliegdennen naast de driesprong, ongeveer een 400 meter ten Noordwesten van de Gietense Flessen. De voorkeur gaat uit naar twee mensen per post, zodat vogels ook even na gaan zitten op de grond nog gevolgd kunnen worden en niet door bijvoorbeeld weer te gaan vliegen dubbel geteld zouden worden. Idealiter werden de waarnemingen genoteerd in Avimap, de app van Sovon onder slaapplaatsstellingen, en op papier, met tijdnootatie en vliegrichting waar de vogel vandaan kwam. Met een tijdnootatie voor het moment dat de vogel op de grond ging zitten. Soms werd in het veld al even onderling met elkaar gebeld over waarnemingen om

vogels door te geven. Ook als een vogel wat buiten de op de kaart van Avimap aangegeven slaapplaats op de grond ging zitten, werd de vogel wel binnen de slaapplaats opgegeven, zodat alle blauwe kiekendieven doorgegeven konden worden.

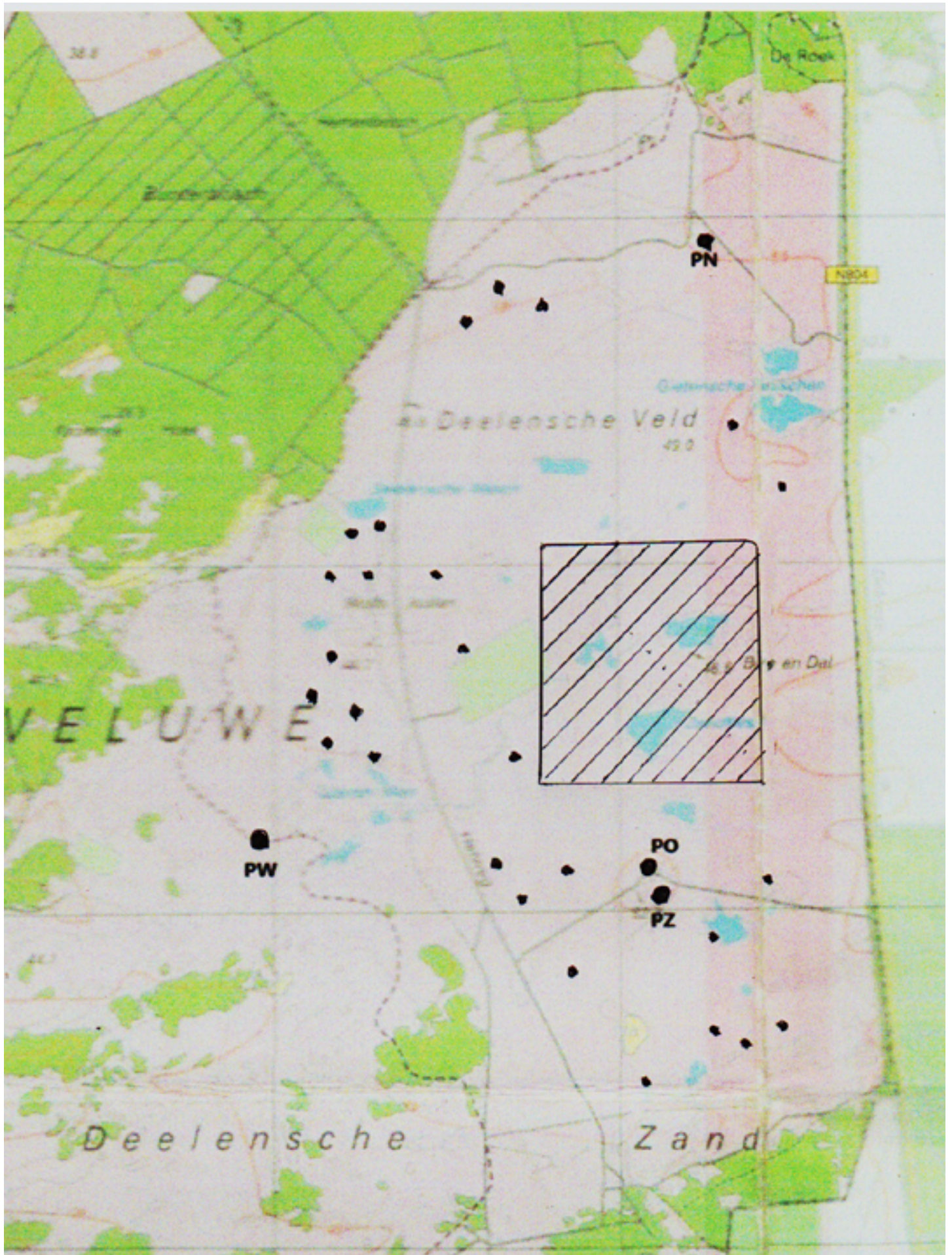
Het weer heeft niet erg meegewerkt. Het was een heel nat winterseizoen. Paden stonden deels onder water en dan waren laarzen nodig om De Bult te bereiken. De andere twee posten konden altijd wel droog bereikt worden. Soms was er flinke regen en we hebben ook met harde wind staan tellen, regelmatig ook onder de omstandigheden van regen en wind samen, erg koud in de winter.

Resultaten

Maar we werden wel verrast op flinke aantallen blauwe kiekendieven. Vooral vanuit de richting van het vliegveld Deelen vlogen de vogels naar het Deelense Veld, maar we zagen ook vogels van de Deelense Straal, het Dal van Deelen en in mindere mate vanuit het noorden aan komen vliegen. Soms vlogen ze eerst een ronde over het veld, al jagend, maar vaak vlogen ze gericht ergens heen en lieten zich als een vallende steen plotseling in de vegetatie vallen. Sommige vogels, bijvoorbeeld uit het Dal van Deelen waren op het Deelense Veld nauwelijks één minuut zichtbaar voor ze zich op de grond lieten ploffen. Ook bij heel sterke wind gingen vogels vaak heel snel naar beneden. Vaak rond zonsondergang en in het zichtbare licht er na. Soms ruim voor zonsondergang, maar ongetwijfeld ook een enkeling in het (*bijna*) donker zoals we soms bij toeval zagen. Met de aantallen die we soms hadden, kwamen we dan ogen te kort.

Blauwe kiekendief, foto: Hans van Zummeren

Kaart met de telposten en waar de kiekendieven geland zijn

Mist en kou bij het tellen, foto: Monica de Jong

Slaapplekken:

Op verschillende plekken op het Deelense Veld hebben we vogels naar beneden zien gaan om daar de nacht door te brengen. Er lijkt geen voorkeur te zijn voor op een eilandje (*een plek volledig omringd door water*) of gewoon ergens in de heide of tussen het pijpenstrootje.

Overall hebben we wel eens vogels de vegetatie in zien verdwijnen. Dus zowel vrij dicht tegen de zuidrand aan, de grens met het Deelense Zand, als in de heide in het noorden tegen het fietspad aan, rond de IJzeren Man. Maar de meeste vogels gingen slapen in de regio rond en vooral westelijk, van de Zandfles en Berg en Dal. In het rustgebied van de Lijkweg hebben we geen blauwe kiekendieven naar beneden zien gaan.

Aantallen:

Beeld is dat de blauwe kiekendieven gedurende de gehele winter periode op het Deelense Veld slapen, maar in december, januari en februari lijken de aantallen het hoogste te zijn met een piek eind januari. We hebben regelmatig slecht weer gehad met het tellen en ook konden we regelmatig

niet alle posten bezetten. Dan kozen we er voor om altijd op De Bult te staan, dus de posten Zuid en Oost. Daar heeft altijd het zwaartepunt gelegen en vandaar konden we ook iets zien van de IJzeren Man en de zuid kant van de Gietense Flessen. Wat ook mee lijkt te spelen is drukte met vliegen op het vliegveld, omdat dit jaar de meeste blauwe kiekendieven aanvliegen vanaf het vliegveld Deelen. Veel vliegbewegingen gaf zichtbare verstoring tijdens het aanvliegen, wat ook zichtbaar werd in lagere aantallen overnachters.

Tabel 7.7.1 Overzicht wanneer hoeveel kiekendieven geland zijn

datum	Aantal kieken	Bijzonderheden
09-12-2023	14	Zicht niet optimaal, regen, harde wind. Met vier telgroepen.
22-12-2023	16	Noordwester storm met regelmatig regen. Twee telgroepen
30-12-2023	15	Goed telweer. Met vier telgroepen.
10-01-2024	4	Slechte waarnemingsomstandigheden door regen, harde wind, dus slecht zicht. Slechts één telgroep van twee personen.
20-01-2024	20	Goed telweer met vier telgroepen.
17-02-2024	17	Goed telweer met vier telgroepen.
09-03-2024	2	Veel onrust op veld, door ongeveer 300 kraanvogels die ook kwamen overnachten op het veld. Er waren vier telgroepen.
23-03-2024	5	Redelijk weer, dreigend onweer, meestal droog. Met één telgroep en één telgroep op Oud-Reemsterveld, waar ook vijf blauwe kieken gingen slapen.

Niet alle tellingen staan in deze tabel. Bij te slechte weersomstandigheden en slecht telresultaat wordt deze telling hier niet mee genomen. Wel werd er geleerd van het gedrag van de kiekendieven. Ik heb 10 januari wel opgenomen als voorbeeld, maar hier kan uit het aantal geen conclusie worden getrokken. Begin maart werd er door een jachtopzichter waargenomen dat er 12 blauwe kiekendieven gingen slapen op het Oud-Reemsterveld. Nu is de rationale dat indien de omstandigheden op of rond de aanvliegroute naar het Deelense Veld ongunstig zijn door bijvoorbeeld helikopter bewegingen de kiekendieven anders gaan vliegen. Mogelijk gaan ze dan naar het Oud-Reemsterveld. Ook zagen we op het Deelense Veld dat bij een verstoring, op welke manier dan ook, ineens een vogel uit kon wijken richting Dal van Deelen en zagen we dit individu meestal niet terugkeren. Het niet zien kan komen door het late tijdstip terug keren of door elders een slaapplek gevonden hebben.

Discussie:

Het Deelense Veld was dit winterseizoen de absolute favoriete overnachtingsplaats van deze soort in de wijde omgeving. De aantallen waren er hoog en als slaapplek van blauwe kiekendieven behoort het tot de top beste plaatsen van het vaste land van Nederland. De aantallen lijken op het aantal die we vorig jaar tijdens een steekproef telling aantreffen. En dat was toen al

een zeer opmerkelijk aantal en maakte dit gebied direct tot een toplocatie voor deze soort. Dat er zoveel blauwe kiekendieven overwinterden heeft dit seizoen zeker ook te maken gehad met de aanwezigheid van heel veel muizen in de velden, vooral op de vliegbasis Deelen. Ook andere predatoren waren daar toen volop aanwezig, soms op één moment rond de 50 buizerds alleen op het vliegveld.

Door deze tellingen kwamen we ook in contact met mevrouw Tina Leguijt, die vooral vanaf buiten het raster van De Hoge Veluwe telt en ook soms deel nam aan onze telling. Uitwisseling met haar gaf ook weer inzichten in het leven van de blauwe kiekendief. Een samenwerking die we waarderen. En voor Tina gaf het inzichten in wat zoal gemist wordt in haar tellingen vanaf het hek. Ook lijken er dagen te zijn geweest met nog hogere aantallen zoals een bekende vogelaar die eind januari vanaf het hek 27 vogels waarnam die gingen slapen op het Deelenseveld. Volgens notitie op de site waarneming.nl.

De waarnemingen zijn vooral door een aantal fanatieke vogelaars gedaan, maar met ondersteuning van de andere vogelaars en nog een aantal mensen. Speciaal wil ik een lid van de faunagroep benoemen, die regelmatig mee is gegaan: Kees Laurijsen. Helaas is Kees in oktober overleden.

Mist en kou, foto: René van Lopik

Blauwe kiekendief, man, foto: Hans van Zummeren

7.8 Losse waarnemingen

Wim Janssen

De losse waarnemingen betreffen soorten die kenmerkend zijn voor De Hoge Veluwe, tot toevallig overvliegende vogels die geen specifieke binding met het Park hebben. Sommige van de doortrekkers, zomer of wintergasten zeggen wel wat over de aantrekkingskracht van het Park. Daarom worden ze hier vermeld. In 2024 zijn ruim 160 soorten gezien. waarnemingen om

- **kleine zwaan**
Eind december verbleef een adult exemplaar op het Deelense Veld, een zeldzaamheid in het Park
- **kwartel**
Een opmerkelijk goed jaar voor deze soort met minimaal 15 roepende mannetjes.
- **kraanvogel**
Meer dan 300 kraanvogels hebben in de nacht van 9 op 10 maart overnacht op het Deelense Veld.
- **zwarte ooievaar**
Meerdere waarnemingen in de zomer met een keer twee vogels ter plaatse.
- **grote zilverreiger**
De grote zilverreiger een vaste gast geworden. Ze verblijven dan op het Deelense Veld of bij het jachthuis St Hubertus.
- **steltlopers**
Als jaarlijkse pleisteraars werden, bosruiter en witgat gezien. Bij St. Hubertus was in mei een oeverloper aanwezig.
- **morinelplevier**
Er werden alleen twee overvliegende exemplaren gezien..
- **houtsnip**
Als broedvogel aanwezig en als wintergast.
- **wespendief**
Een matig jaar voor deze soort.
- **slangenarend**
In totaal werden er vijf verschillende slangenarenden gezien op het Deelense Veld. Een tweede kalenderjaar vogel, twee derde kalenderjaar vogels en opmerkelijk genoeg twee adulte vogels. De vogels waren aanwezig van half mei tot begin september. Het jachtsucces was beperkt, de afzonderlijke vogels bleven niet lang in het Park en werden ook in de wijde omgeving van het Park gezien.
- **bruine kiekendief**
Het eerste broedgeval uit 2023 heeft geen vervolg gekregen. Wel waren er de hele zomer een adult vrouwtje en meerdere tweede kalenderjaar vogels aanwezig. In augustus pleisterden daarnaast doortrekkende vogels.
- **blauwe kiekendief**
In de eerste maanden van het jaar werden er tot 20 exemplaren geteld bij de slaapplaatsstelling. In november en december was dat

Kraanvogels, foto: Tijmen Majoor

aantal met maximaal 5 flink lager. Los van de slaapplaatsstellingen werden er regelmatig jagende en doortrekkende vogels gezien tot en met mei en vanaf augustus.

- **steppenkiekendief**
Meerdere doortrekkers (>5) dit jaar in diverse kleden. Enkele vogels leken enkele dagen te verblijven.
- **grauwe kiekendief**
In april enkele adulte doortrekkers, zowel man als vrouw. In mei waren meerdere tweede kalenderjaar vogels langere tijd aanwezig.
- **zeearend**
Zeearenden zijn regelmatig te zien op De Hoge Veluwe gedurende het hele jaar. Met een maximum van 8 exemplaren op een dag in september.
- **visarend**
Veel doortrekkende vogels over het Deelense Veld met ca 10 waargenomen exemplaren. Eind mei en begin juni was een vogel een aantal dagen aanwezig.
- **rode wouw**
Meer dan 20 waarnemingen over vrijwel het hele jaar. Onduidelijk om hoeveel verschillende vogels het gaat.
- **zwarte wouw**
In april en mei werden diverse vogels gezien in het Park met een maximum van drie op een dag.
- **boomvalk**
Een broedgeval bij het Bosje van Staf. Maar daarnaast was het een slecht jaar voor deze soort. Vaak waren er maar 1 of 2 exemplaren aanwezig op het Deelense Veld.

- **roodpootvalk**

Het Park heeft ook het nodige meegekregen van de influx van roodpootvalken in het najaar. Waarschijnlijk zijn er meer dan 15 juveniele vogels gezien met een maximum van vier op een dag.

- **smelleken**

Van januari tot maart was een vrouwtje aanwezig op het Deelense Veld en het Reemsterveld. Mogelijk ging het om meer individuen. Van oktober tot het einde van het jaar waren zeker drie exemplaren aanwezig in het Park waaronder een adult mannetje.

- **slechtvalk**

Het gehele jaar door kunnen slechtvalken worden gezien in het Park.

- **uilen**

Drie soorten uilen broeden in het Park: ransuil, bosuil en kerkuil. Daarnaast waren er in de eerste helft van het jaar meerdere waarnemingen van de velduil.

- **hop**

Naast de twee broedgevallen zijn er diverse waarnemingen geweest.

- **raaf**

Een echte specialiteit voor het Park. De raaf broedt op diverse plekken. En natuurlijk grote groepen pleisterende en overnachtende vogels. Begin augustus werden op enkele dagen meer dan 100 exemplaren gezien.

- **boomleeuwerik**

Een talrijke broedvogel op terreinen met een schrale begroeiing en verspreide vliegdennen.

- **beflijster**

Tijdens de voorjaars trek enkele exemplaren verspreid door het Park. Op 11 oktober een bizarre dag met tientallen vogels overtrekkend.

- **tapuit**

Eveneens een jaarlijkse doortrekker met op goede dagen groepjes tot circa 15 exemplaren.

- **paapje**

Helaas geen vervolg van het broedgeval van 2023. Als doortrekker volop aanwezig met soms meer dan 15 exemplaren in augustus.

- **grote gele kwikstaart**

Deze soort heeft, voor zover bekend, voor het eerst in het Park gebroed. Dat was mogelijk door de uitzonderlijk natte omstandigheden in het voorjaar. Begin juni werd een oudervogel met vier net uitgevlogen pullen gefotografeerd.

- **duinpieper**

Eind augustus een overtrekkende vogel over het Deelense Veld.

- **rietgors**

In de begin maanden van het jaar veelvuldig aanwezig, vooral op het Deelense Veld. Aan het eind van het jaar schaars als overwinteraar.

- **geelgors**

De geelgors neemt steeds verder af in aantal als broedvogel. Ook buiten het broedseizoen is het aantal waarnemingen gering.

Roodpootvalk, foto: Tijmen Majoor

Hop, foto: Hans van Zummeren

Grote gele kwikstaart, foto: Hans van Zummeren

7.9 Rode lijst en Natura 2000 soorten

Wim Janssen

Het Park heeft flink aantal rode lijstsoorten binnen haar grenzen. Hierbij wordt Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria gehanteerd. Ook is het Park van belang voor Natura 2000 soorten. Bij sommige soorten wordt een korte toelichting gegeven.

Als (mogelijke) broedvogel zijn in het Park aanwezig:

Verdwenen uit Nederland:

- **hop**

De hop wordt in de rode lijst weergegeven als verdwenen. Maar de laatste jaren waren er wel jaarlijks broedgevallen in Nederland.

Het was op De Hoge Veluwe een zeer bijzonder jaar voor de hop. Er zijn dit jaar minimaal twee territoria vastgesteld waar waarschijnlijk in beide gevallen jongen zijn groot geworden. Het begon spectaculair eind april/begin mei. Op meerdere plekken werden roepende vogels gehoord en soms meerdere vogels bij elkaar gezien. Een hoogtepunt was de waarneming van drie ruziënde vogels in één boom. Daarna werden de vogels heel stiekem. Ondanks veel posten werden de nestplekken niet gevonden. Daarbij is niet alles op alles gezet om verstoring van hopen en andere dieren te voorkomen. Eind juni en begin juli werden op meerdere plekken juveniele hopen gezien. Uit welk territorium ze afkomstig waren, is niet met zekerheid te zeggen. Maar gezien de verspreiding lijkt het erop dat in beide territoria jongen zijn grootgebracht.

Ernstig bedreigd:

- **draaihal**

Dit jaar 13 territoria. Duidelijk meer dan in 2023, hoewel het aantal in dat jaar door ongunstige omstandigheden te laag ingeschat kan zijn. De Hoge Veluwe blijft hiermee een belangrijk gebied voor de soort.

- **grauwe kiekendief**

Zeker geen broedvogel. Er werden wel doortrekkende adulte vogels gezien. In mei waren gedurende langere tijd meerdere tweede kalenderjaar vogels aanwezig, soms vier exemplaren tegelijkertijd.

- **velduil**

Door enkele waarnemingen in de broedperiode op het Deelense Veld, kan van een territorium worden gesproken. Broeden is niet vastgesteld.

Velduil, foto: Tijmen Majoor

Bedreigd:

- **watersnip**

Dit jaar is één territorium vastgesteld, maar er zijn meerdere vogels waargenomen in het broedseizoen.

- **grauwe klauwier**

Zes territoria, waarvan in ieder geval 4 paren jongen hebben grootgebracht.

Kwetsbaar:

- **wintertaling**

- **koekoek**

- **ransuil**

De waarnemingen tijdens de nachtzwaluwtellingen vertonen een neerwaartse trend.

- **torenvalk**

Een paar bracht twee jongen groot in het zuidoosten van het Park. Binnen de broedperiode waren veelvuldig exemplaren aan het jagen op vooral het Deelense Veld en het Oud Reemsterveld.

- **boomvalk**

Een paar bij het Bosje van Staf met in ieder geval twee uitgevlogen jongen.

- **wielewaal**

Dit jaar twee territoria.

- **grote lijster**

Gevoelig:

- **kraanvogel**

Dit jaar een territorium op het Deelense Veld. Eind maart en in april werden de vogels een aantal keren roepend gehoord en soms één vogel gezien. Vanaf half mei tot eind mei was het paar regelmatig te zien. Mogelijk hebben ze een broedpoging ondernomen, maar dat is niet vastgesteld en zeker niet gelukt. Van begin juli tot het eind van die maand was er een paar met een juveniel aanwezig, vooral op het Deelense Veld. Dit paar heeft waarschijnlijk elders gebroed.

- **raaf**

Het om circa 9 territoria.

- **matkop**

- **zwarte mees**

- **boerenwaluw**

- **veldleeuwerik**

Met relatief hoge aantallen in de open gebieden is het Park een belangrijk gebied voor de veldleeuwerik.

- **gouwe vliegenvanger**

Een opmerkelijk goed jaar voor deze soort.

- **huismus**

- **graspieper**

- **kneu**

Natura 2000 broedvogel soorten in het Park

- **wespendief**

Op enkele dagen hebben leden van de faunawerkgroep gepost op locaties verspreid door het Park. Daarnaast zijn nog veel losse tellingen uitgevoerd. Exacte broedlocaties blijven lastig vast te stellen. De tellingen leveren 8 territoria op. Het broedsucces was waarschijnlijk laag. Twee paren zijn met ieder één jong gezien. Bij een ander territorium is voedseltransport gezien. Eén of twee territoria werden vroegtijdig verlaten.

- **nachtswaluw**

- **draaihal**

- **zwarte specht**

In 2024 zijn 8 territoria vastgesteld, maar de telling was niet compleet.

- **boomleeuwerik**

Tussen 200 en 300 territoria.

- **roodborsttapuit**

Tussen 110 en 130 territoria. Dit jaar relatief veel derde broedsels.

- **gouwe klauwier**

Gouwe vliegenvanger, foto: Hans van Zummeren

Gouwe Klauwier, foto: Hans van Zummeren

Hoofdstuk 8

Het weer in 2024 (KNMI)

Extreem warm en zeer nat met vrijwel de normale hoeveelheid zon

Aangezien het weer natuurlijk van grote invloed is op de natuur en dus op onze inventarisaties en waarnemingen een apart hoofdstuk over het weer in 2024. Met dank aan de KNMI.

Nadat 2023 zowel recordwarm als recordnat verliep evenaarde 2024 met een gemiddelde temperatuur van 11,8 het record van 2023. Normaal is 10,5. De laagste temperatuur van -10,4 werd op 18 januari in Ell gemeten. De hoogste temperatuur, 34,9 werd op 13 augustus in Nieuw-Beerta gemeten. Zowel de maand februari als de lente (maart, april en mei) waren de warmste sinds het begin van de metingen in 1901.

Zonnige en natte januari

Januari begon zacht en ook de laatste tien dagen van de maand waren zacht. Rond het midden van de maand waren er twee koude perioden. De eerste vorstperiode was droog maar eindigde op 11 januari met ijzel in het zuidoosten waarvoor code oranje werd uitgegeven. De tweede koude periode ging gepaard met veranderlijk weer met ook sneeuw. Boven een laag sneeuw werd in Ell op 18 januari met -10,4 de laagste temperatuur van dit jaar gemeten. Met 82 millimeter (langjarig gemiddelde 68 millimeter) was januari nat. Toch was het met 86 tegen normaal 68 uur zon een zonnige maand. De gemiddelde temperatuur lag met 3,9 iets boven normaal (3,6).

Recordzachte februari

Februari leek meer op een herfstmaand dan een wintermaand. Met een gemiddelde temperatuur van 8,2 tegen normaal 3,9 was het de zachtste februari sinds het begin van de metingen in 1901. Februari was ook zeer nat, met gemiddeld 106 millimeter viel er bijna twee keer zoveel neerslag als normaal (58 millimeter). Met slechts 52 uur zon (langjarig gemiddelde 92 uur) was het een zeer sombere maand. Ook in de maand februari kwam er een storm aan land: op 22 februari zorgde storm Louis in heel Nederland voor code oranje.

Recordwarme lente

De gemiddelde temperatuur in de lente kwam uit op 11,8 tegen een langjarig gemiddelde van 9,9. Daarmee was het een recordwarme lente. Het vorige record, 11,7 dateert van 2007. Alle drie lentemaanden waren ruim warmer dan normaal. De lente

was met 256 millimeter neerslag gemiddeld over Nederland een van de natste lentes sinds 1906. Normaal valt er gemiddeld 148 millimeter. De lente was met gemiddeld 504 uur zon somber, normaal is 567 uur. In alle drie maanden scheen de zon minder dan normaal.

Maart tweede recordwarme maand op rij

Maart was met gemiddeld 9,0 recordwarm. Het klimaatgemiddelde is normaal 6,5 in maart. De maand was aan de droge en sombere kant. Vorst kwam vrijwel niet voor, in het oosten en zuiden vroom het in 2 tot 4 etmalen. Normaal ligt het aantal etmalen met vorst tussen 2 aan de zuidwestkust en 10 tot 11 op de Veluwe en in het oosten. In De Bilt vroom het geheel niet, iets wat sinds 1912 niet meer was gebeurd.

Natte april

April was met 10,8 'slechts' een graad warmer dan normaal. In de eerste helft van de maand waren er twee zeer warme perioden. Een groot deel van de tweede maandhelft verliep koel en nat. Met 82 millimeter viel er het dubbele van wat normaal is, namelijk 40 millimeter. Het was de op twee na natste aprilmaand sinds 1906.

Mei zeer zacht en recordnat

In mei was het met gemiddeld 15,5 twee graden warmer dan normaal, 13,4. Het was hiermee een van de zachtste meimaanden sinds het begin van de metingen. Met gemiddeld 127 millimeter neerslag was het de natste meimaand sinds het begin van de metingen. Normaal valt 55 millimeter.

Zonnige zomer met twee gezichten

Met een gemiddelde temperatuur van 17,7 week de gemiddelde temperatuur weinig af van normaal (17,4). Met 701 uur zon was het een zonnige zomer. Normaal is 641 uur. Met landelijk gemiddeld 222 millimeter (langjarig gemiddelde 224 millimeter) viel de normale hoeveelheid neerslag.

Koele juni met warm einde

In juni was het lange tijd koel, maar de laatste week verliep zomers. In De Bilt werd het gemiddeld 15,8 tegen 16,2 normaal. De neerslag was vrijwel normaal, wel was het wat zonniger dan normaal.

Juli eerst koel, later zomers

Juli was met 18,1 iets minder warm dan normaal (18,3). De maand begon koel met op 9 juli een zomers voorproefje. Vanaf 19 juli was het overwegend zomers met twee warme perioden. Het was een natte maand met gemiddeld 108 millimeter (normaal 78 millimeter). In Twente viel plaatselijk meer dan 200 millimeter. Zoals meestal in de zomer zorgden buien voor grote verschillen van plaats tot plaats. Op 9 juli gold in heel Nederland code oranje voor zware onweersbuien. Op 21 juli zorgden onweersbuien in het oosten plaatselijk voor 50-70 millimeter in korte tijd.

Zomerse augustus

Augustus was in alle opzichten zomers. Met 19,3 (normaal 17,9) was het zeer warm. Rond 13 augustus was het enkele dagen zeer warm met een hoge luchtvochtigheid en hoge minimumtemperaturen. Op 13 augustus werd het in Nieuw Beerta 34,9 de hoogste temperatuur dit jaar. Het was zonnig met 240 uur zon (normaal 205 uur) en ook was het duidelijk droger dan normaal, landelijk gemiddeld 52 millimeter tegen normaal 84 millimeter. In het oosten viel plaatselijk meer dan 100 millimeter. De neerslag viel vaak tijdens zware onweersbuien. Op 13 augustus gold voor Limburg en Overijssel kortdurend code oranje voor onweersbuien, op 24 augustus was dat in het zuidoosten en oosten het geval.

Zachte en vrij natte herfst

Met een gemiddelde temperatuur van 11,6 tegen 10,9 was de herfst zacht. September en oktober waren zacht met een gemiddelde temperatuur van respectievelijk 15,8 tegen een langjarig gemiddelde van 14,7 en 12,1 tegen een langjarig gemiddelde van 10,9. Landelijk gemiddeld viel 246 tegen 222 millimeter normaal. Met gemiddeld over het land 374 uur zon tegen normaal 349 uur was de herfst als geheel aan de zonnige kant, hetgeen vooral voor rekening kwam van september, deze maand was met gemiddeld 182 uur zon tegen 159 uur normaal zonnig.

Zomers begin van september

September was ruim een graad warmer dan normaal (14,7). De maand begon zeer warm met landinwaarts ongeveer 5 zomerse dagen. Met gemiddeld 103 tegen 73 millimeter normaal was het nat. Het was duidelijk zonniger dan normaal met 182 uur zon, normaal is 159 uur.

Zachte en droge oktober

Oktober was zacht met 12,1 in De Bilt tegen 10,9 normaal. Langdurige zachte en kortdurende koude perioden wisselden elkaar af. In Eelde werd op 15 oktober met -0,8 de eerste vorst van het winterseizoen in Nederland gemeten, maar op 26 oktober werd het in Beek nog 23 graden. Het was een droge maand. Landelijk gemiddeld viel 52 millimeter, normaal is 75 millimeter. Het restant van de tropische cycloon Kirk zorgde op 9 oktober in het zuidoosten voor 30-50 mm regen. Met gemiddeld over het land 128 uren zon tegen 120 zonuren was het iets zonniger dan normaal.

Normale novembermaand met veel afwisseling

November was qua temperatuur gemiddeld vrijwel normaal. De zon scheen landelijk gemiddeld ook vrijwel het normale aantal uren. Wel was het vrij nat, landelijk gemiddeld 92 millimeter tegen 72 normaal. Rond 20 november had het weer winterse trekjes met 's nachts vorst en winterse buien.

Zeer zachte en sombere december

December was een zachte, sombere maand met de normale neerslaghoeveelheid. De gemiddelde temperatuur kwam uit op 6,1. Met slechts 29 uur scheen de zon de helft van de normale zonneschijnduur.

Overzicht

In De Bilt kwamen voor:	2024	Normaal
IJsdagen (max. temp. lager dan 0,0)	0	8
Vorst dagen (min. temp. lager dan 0,0)	23	53
Warme dagen (max. temp. 20,0 of hoger)	102	93
Zomerse dagen (max. temp. 25,0 of hoger)	28	28
Tropische dagen (max. temp. 30,0 of hoger)	4	5

Zon

Nadat de 10 voorgaande jaren zonnig of zeer zonnig verliepen scheen de zon in 2024 met 1748 uur iets minder dan het normale aantal uren. Normaal is 1774 uur. Januari, augustus en september waren zonnige maanden. Februari en december waren zeer

somber. Aan de noordwestkust was het het zonnigst: in De Kooy scheen de zon 1874 uur, langjarig gemiddeld is 1888 uur. In het noordoosten was het wat zonniger dan normaal, elders scheen de zon minder dan normaal waarbij het in het zuidoosten somber was met in Arcen slechts 1541 uur zon.

Opnieuw een zeer nat jaar

2024 was net als 2023 zeer nat. Landelijk gemiddeld viel op de automatische KNMI-weerstations 986 millimeter, normaal is dat 795 millimeter. Op een selectie van 13 (P13 genoemd) neerslagstations viel 1058 millimeter. (Voorlopige neerslagsom.) Het zuidwesten was het minst nat. Het droogste KNMI-station was Westdorpe, daar viel 807 millimeter, bijna 20 millimeter meer dan normaal. In het zuiden en op de Veluwe was het natst met ruim 1100 millimeter neerslag. Het natste KNMI-station was Deelen met 1120 millimeter. Normaal valt daar 864 mm. Droogte In 2024 was er geen sprake van droogte. Eind september lag het neerslagtekort op 27 millimeter. Tot en met half juli was er vrijwel geen neerslagtekort. In het voorjaar was er op meerdere plaatsen zelfs nog overlast door de hoge grondwaterstand.

Sneeuw

Sneeuw was ook dit jaar een zeldzaam weersverschijnsel. Van 14 tot en met 19 januari was het wisselvallig weer met winterse buien. Op veel plaatsen viel daarbij ongeveer 5 cm sneeuw. Plaatselijk bleef de sneeuw een paar dagen liggen. Het lagedrukgebied Irene zorgde op 17 januari in Limburg voor langdurig sneeuwval. Daar viel 5-10 cm, in de heuvels van Zuid-Limburg lag 15-20 cm sneeuw. In Limburg bleef de sneeuw tot en met 20 januari liggen. Pas in november viel er weer noemenswaardige sneeuw. Van 19 tot en met 21 november waren er winterse buien die landinwaarts plaatselijk een paar cm sneeuw achterlieten. In het oosten van Groningen viel in de avond van 21 november 5 tot 10 cm sneeuw. Hiervoor gold er een code oranje.

KNMI, Weer- en klimaatdiensten, 10 januari 2025, Adrie Huiskamp

Hoofdstuk 9

Samenvatting

Nina de Vries

In 2024 zijn er door acht leden van de faunawerkgroep acht **dagvlinder**routes in verschillende biotopen meerdere malen dit telseizoen (april – september) gelopen. Eén route, Hoog Baarlo heide, is dit jaar niet gelopen. De resultaten van de voorgaande jaren waren zo minimaal dat we deze route dit jaar hebben laten vallen. Op de totalen heeft dit weinig effect.

In totaal zijn er op de monitoringsroutes 6859 vlinders - verdeeld over 30 soorten - geteld en doorgegeven, tegen 8643 in 2023, 9186 in 2022, 8131 in 2021, 9186 in 2020 en 4266 in 2019. De meest geziene vlinder was het hooibeestje met 2233 waarnemingen op de routes. Gelukkig zijn dit jaar ook alle kwetsbare soorten weer gezien. De aantallen worden wel steeds minder, helaas.

Voor **libellen**onderzoekers was 2024 een mooi jaar. Er werden drie nieuwe soorten voor het Park vastgesteld. Bovendien werden zes soorten gezien die vorig jaar niet zijn aangetroffen. Daarmee komen we op 38 soorten dit jaar: het totaal aantal soorten dat bekend is in het Park staat nu op 45. Van de dit jaar aangetroffen soorten hebben er 10 een status op de rode lijst van kwetsbaar of bedreigd.

Vanaf 2017 wordt er meer naar **spinnen** gekeken door een enkel lid van de faunawerkgroep. Wat klein begon is uitgegroeid tot een waar spinnenonderzoek. Dit jaar is de keuze gemaakt voor een beperkt aantal, zo mogelijk karakteristieke gebieden in een onderzoeksjaar. Op eigen initiatief werd gekozen voor het natte gebied 'Kronkelweg-fazantenpark' als primair onderzoeksgebied voor 2024. Het jaar er voor (2023) werden daar al enkele oriënterende bezoeken gebracht. Tevens werd een stuk nat grove-dennenbos in perceel 29f bezocht, meer in de vorm van steekproeven.

In 2023 is er door een nieuwe groep inventariseerders gestart met het monitoren van **amfibieën en reptielen**. Zij hebben kansrijke gebieden bezocht en aan de hand van hun bevindingen een plan van aanpak gemaakt voor de komende jaren. Daar zijn 5 verschillende vaste routes uit voort gekomen,

die in 2024 gestart zijn. Voor de amfibieëntellingen is o.a. meegelift op de nachtzwaluwtellingen, op meerdere avonden is geluisterd naar roepende rugstreeppadden. Daarnaast is er bij diverse vennen gezocht naar amfibieën. De twee oude reptielenroutes op het Otterlose Zand zijn ook dit jaar weer gelopen.

De **vleermuis**inventarisatie is ook in 2024 in de zomer uitgevoerd. Er zijn op meerdere avonden fiets-, wandel en autoroutes gereden/gelopen met een batlogger om de verschillende soorten op geluid op te nemen en naderhand te determineren.

Dit jaar is met zekerheid 1 nestboom van **boommarters** gevonden met minimaal 1 jongen. Vermoedelijk was er nog een tweede nestboom gevonden, maar daar was het onmogelijk met een camera in de boom te kijken. Later is daar -helaas- een dood jong onder de boom gevonden. Daarnaast zijn er, zoals ieder jaar, meerdere territoria aangemerkt, waarin echter geen nestboom met jongen gevonden zijn.

Er is ook dit jaar weer veel werk verzet op het gebied van **vogel**inventarisaties. Er zijn verschillende tellingen verricht, waaronder de vaste BMP-tellingen. Net zo als in andere jaren zijn er wintertellingen van de klapeksters gedaan en in de zomer de nachtzwaluw territoria voor het hele Park vastgesteld. Ook de inventarisaties naar veld- en boomleeuwerik zijn dit jaar weer voortgezet, evenals de houtsnijptellingen tijdens de houtoogstinventarisaties. Nieuw dit jaar waren de slaapplaatstellingen van de blauwe kiekendief.

Ook op **Vliegveld Deelen** is dit jaar weer onderzoek naar verschillende diersoorten gedaan. In de maanden mei, juni en augustus hebben we de vier dagvlinderroutes kunnen lopen. Daarnaast is er dit jaar voor het zesde jaar naar spinnen gezocht.

Overzicht leden Faunawerkgroep 2024

Coördinator	Nina de Vries	
Subgroep	Leden	Subcoördinator
Dagvlinders	Jerina van der Gaag Frans Horjus Olga van der Klis Gajus Scheltema Sean van der Steeg Thea van Vliet Nina de Vries Hans van Zummeren Mink Zijlstra	Nina de Vries
Libellen	Erica Schmahl Erik Schmahl Leo Schmahl Rob Versteeg Corné Koopman	Erik Schmahl
Nachtvlinders	Frans Horjus Monica de Jong Corné Koopman Gajus Scheltema	
Spinnen	Rob Versteeg	Rob Versteeg
Overige insecten	Leendert-Jan van der Ent Rob Versteeg Nina de Vries	Nina de Vries
Amfibieën en reptielen	Edwin de Jong Monica de Jong Kees Laurijsen Rob Versteeg	Kees Laurijsen en Monica de Jong
Vleermuizen	Arjen Wardenier Petra Wardenier Leo Schmahl Inge van der Horst	Arjen en Petra Wardenier
Marters en overige kleine zoogdieren	Sanderijn Harleman Olga van der Klis René van Lopik Lia Rijneveld Petra Wardenier Willem van Wassenberg	Arjen en Petra Wardenier
Dassen	Jan de Beer Donovan van Berkum Olga van der Klis René van Lopik Lia Rijneveld Rob Versteeg Arjen Wardenier Petra Wardenier Andries Wink	René van Lopik
Vogels	Jan de Beer Eefje den Belder Donovan van Berkum Leendert-Jan van der Ent Adriaan Guldemon Menno Huizinga Wim Janssen René van Lopik Willem Roke Henk Sierdsema Gerard Schilte Arnold Top Willem van Wassenberg Wim Wilmers Andries Wink	René van Lopik

STICHTING HET NATIONALE PARK
DE HOGE VELUWE

Uitgave van:

Stichting Het Nationale Park
De Hoge Veluwe
Faunawerkgroep
Apeldoornseweg 250
7351 TA Hoenderloo
info@hogeveluwe.nl

hogeveluwe.nl